

PROJEKT

Strategia Rozwoju Gminy Tuchomie na lata 2014 – 2020

Tuchomie, 2014

Wykonanie zlecił:

Wójt Gminy Tuchomie

ul. Jana III Sobieskiego 16

77-133 Tuchomie

Gmina Tuchomie w 2020 miejscem do życia, pracy i odpoczynku

Spis treści

1. Wprowadzenie.....	5
2. Metodyka prac.....	6
3. Diagnoza społeczno - gospodarcza gminy Tuchomie.....	7
3.1. Ogólna charakterystyka gminy.....	7
3.1.1. Położenie i podział administracyjny gminy	7
3.1.2. Walory przyrodniczo - krajobrazowe.....	8
3.1.3. Dziedzictwo kulturowe	17
3.2. Obszar społeczny	19
3.2.1. Demografia.....	19
3.2.2. Bezrobocie.....	23
3.2.3. Bezpieczeństwo publiczne	24
3.2.4. Pomoc społeczna i ochrona zdrowia	24
3.2.5. Kultura, edukacja i oświata	27
3.2.6. Sport i rekreacja	32
3.3. Obszar gospodarczy.....	33
3.3.1. Działalność gospodarcza i rynek pracy.....	33
3.3.2. Rolnictwo i turystyka	36
3.4. Uwarunkowania ochrony środowiska naturalnego oraz obszar infrastruktury technicznej.....	45
3.4.1. Gospodarka odpadami.....	45
3.4.2. Wodociągi i kanalizacja	48
3.4.3. Zaopatrzenie w energię elektryczną i gaz	49
3.4.4. Komunikacja drogowa	49
3.4.5. Infrastruktura łączności	50
3.4.6. Zasoby mieszkaniowe	50
4. Finanse samorządu terytorialnego.....	52
5. Wnioski z analizy społeczno - gospodarczej	54

6. Wnioski z badania ankietowego wśród mieszkańców gminy.....	56
7. Analiza SWOT gminy Tuchomie.....	64
8. Wizja i misja dla gminy Tuchomie	68
9. Obszary i cele strategiczne.....	68
10. System monitoringu i ewaluacji.....	77
11. Spis ilustracji.....	83

1. Wprowadzenie

...Opracowujemy dokument strategiczny bo umożliwi nam to wielosektorowy, zrównoważony rozwój, ułatwi realizować oddolne inicjatywy, określi rodzaj preferowanych działań na obszarach wiejskich. Strategia będzie „drogowskazem” dla lokalnych liderów...

...Strategia pozwoli pozyskiwać fundusze i dotacje zewnętrzne. Dzięki temu będziemy mieli zmodernizowane placówki oświatowe, zbudować nowe obiekty sportowe, turystyczne i wypoczynkowe.....

...To „baza” do pracy, która porządkuje nasze kierunki działań, umożliwi harmonijny rozwój Gminy, a co za tym idzie zwiększa nasz dobrobyt i komfort życia.....

.....Strategia to świetne narzędzie promocji naszej Gminy.....

Opinie zespołu strategicznego

Potrzeba przystąpienia do opracowania Strategii Rozwoju Gminy Tuchomie na lata 2014-2020 wynika z (1) konieczności uaktualnienia dokumentu określającego kierunki rozwoju gminy. Poprzednia „Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Tuchomie”, stworzona zgodnie z zaleceniami Agendy 21 na lata 2000- 2015, opracowana została w grudniu 1999 roku.

Dla lokalnej społeczności konieczne było (2) określenie głównych kierunków rozwoju Gminy Tuchomie, wykonane na podstawie uwarunkowań lokalnych, z uwzględnieniem Długofalowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030 roku oraz Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego do 2020 roku.

Pracownicy JST wskazywali na (3) potrzebę wskazania celów operacyjnych oraz strategicznych dla Gminy Tuchomie, w kontekście możliwości pozyskiwania środków zewnętrznych w perspektywie finansowej 2014-2020.

2. Metodyka prac

W tworzeniu dokumentu „Strategia Rozwoju Gminy Tuchomie na lata 2014 – 2020”, przygotowywanego przy zastosowaniu metody ekspercko – partycypacyjnej, uczestniczył zespół strategiczny składający się z mieszkańców gminy (pracowników instytucji publicznych, radnych, sołtysów, nauczycieli, przedstawicieli NGO, przedsiębiorców, lokalnych liderów i aktywistów), przy wsparciu eksperta Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej w Gdańsku.

FRDL określiło wcześniej metodologię prac nad dokumentem oraz kierunek prac warsztatowych. Główne tezy dokumentu zostały oparte na diagnozie społeczno-ekonomicznej Gminy, analizie SWOT oraz kluczowych pytaniach:

1 Jak wygląda Gmina Tuchomie dziś? Jakie dostrzegam jej atuty i braki? Odpowiedź na to pytanie zostanie wpisana we wnioski z diagnozy, podsumowujące raport o istniejącym stanie społeczno – gospodarczym Gminy.

2 Jak będzie wyglądać Gmina Tuchomie w roku 2020? Co powinno się zmienić, aby wizja stała się rzeczywistością? Odpowiedź na te pytania znajdziemy w sformułowanej wizji Gminy Tuchomie oraz jej celach strategicznych.

W ramach I warsztatu określono, z wykorzystaniem analizy SWOT, najważniejsze elementy rozwoju Gminy oraz wypracowano wnioski diagnostyczno – projektowe, z uwzględnieniem bliższej i dalszej przyszłości.

W ramach II warsztatu sformułowano wizję rozwoju gminy do 2020 roku, określono strategiczne cele rozwojowe, cele operacyjne oraz kierunki działań.

3. Diagnoza społeczno - gospodarcza gminy Tuchomie

3.1. Ogólna charakterystyka gminy

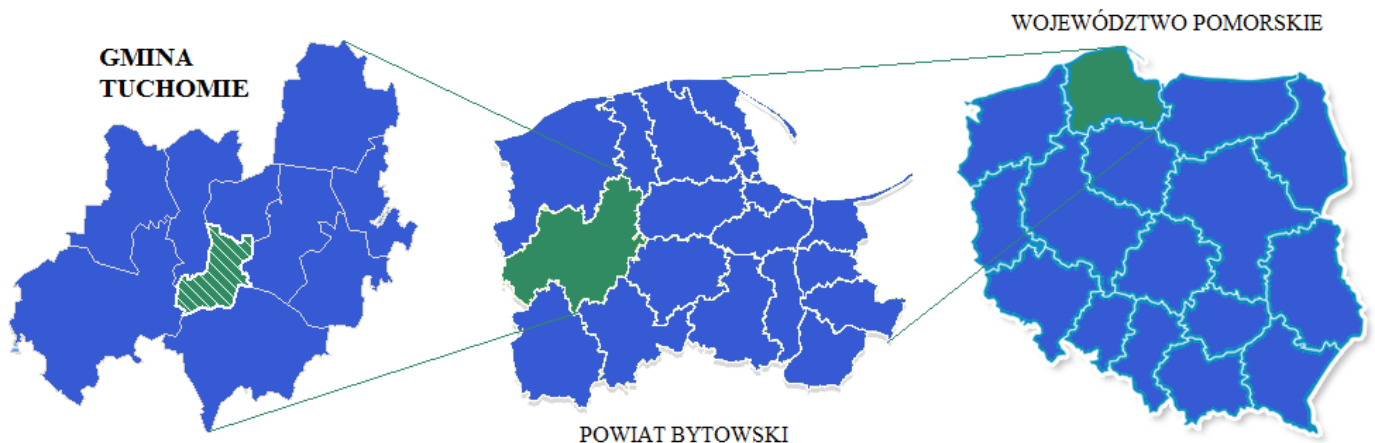
3.1.1. Położenie i podział administracyjny gminy

Obszar gminy wiejskiej Tuchomie znajduje się w powiecie bytowskim, w zachodniej części województwa pomorskiego. Pod względem administracyjnym gmina Tuchomie graniczy z gminami:

- od wschodu – gmina Bytów;
- od zachodu – gmina Miastko;
- od północy – gmina Borzytuchom i gmina Kołczygłowy;
- od południa – gmina Lipnica.

Obszar Gminy Tuchomie wynosi 11020 ha. Teren gminy obejmuje 14 miejscowości i 13 sołectw: Ciemno, Kramarzyny, Masłowice Trzebiatowskie, Masłowice Tuchomskie, Masłowiczki, Modrzejewo, Nowe Huty, Piaszno, Tagowie, Trzebiatkowa, Tuchomie, Tuchomko, Zagony.

Rysunek 1 Położenie gminy Tuchomie na tle województwa pomorskiego i powiatu bytowskiego

Źródło: opracowanie własne

Rysunek 2 Mapa gminy Tuchomie

Źródło: www.tuchomie.pl

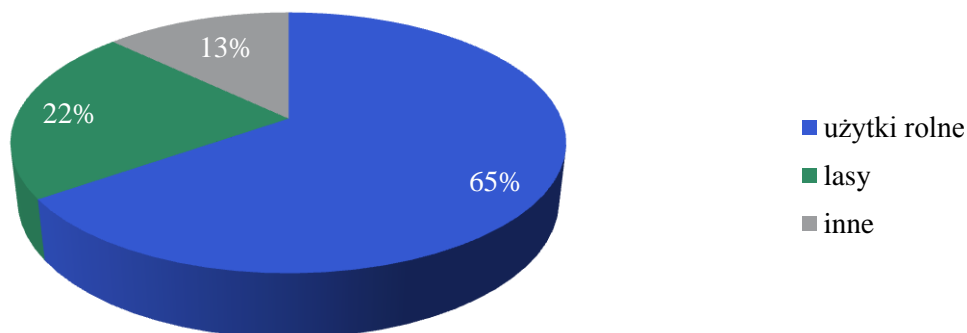
3.1.2. Walory przyrodniczo - krajobrazowe

Gminę cechują duże walory przyrodniczo – krajobrazowe. Gmina Tuchomie leży w rejonie Zachodnich Kaszub, gdzie ukształtowanie rzeźby terenu jest bardzo zróżnicowane, od typu wzgórzowego w południowo – wschodniej części, poprzez rzeźbę falisto – pagórkowatą w okolicach Tuchomia i Ciemna, po bardzo urozmaicony krajobraz równinno – falisty w okolicach Nowych Hut, Masłowic, Trzebiatkowej, aż po krajobraz równinny w północnej części gminy.

Przeważającą część powierzchni gminy (65,28%) zajmują użytki rolne, natomiast lasy jedynie 21,8% powierzchni.

Wykres 1 Powierzchnia gminy Tuchomie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UG w Tuchomiu

Pomniki przyrody

Pomnikami przyrody są pojedyncze twory lub skupienia przyrody ożywionej i nieożywionej o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej, oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głazy narzutowe oraz jaskinie. Do pomników przyrody ożywionej należą: pojedyncze krzewy, drzewa i grupy drzew odznaczające się sędziwym wiekiem, wielkością, niezwykłymi kształtami lub innymi cechami, a także zabytkowe aleje drzew. Natomiast do pomników przyrody nieożywionej należą największe głazy narzutowe oraz interesujące formy powierzchni ziemi, np. – źródła, wodospady, jary, skałki, jaskinie, odkrywki itp.

Na terenie gminy Tuchomie znajdują się następujące pomniki przyrody:

- „Brzoza brodawkowata”, znajdująca się na północ od Modrzejewa, o obwodzie 314 cm i wysokości 15 metrów;
- „Brzoza brodawkowata” ”, znajdująca się na północ od Modrzejewa, o obwodzie 255 cm
- „Lipa drobnolistna”, położona w obrębie wsi Modrzejewo, o obwodzie 370 cm
- trzy głazy narzutowe, znajdujące się w pobliżu wybudowań Rozjazd, na północ od Kramarzyn, o obwodach 11,7 m, 5,6 m i 9,70 m.

Obszary chronione

Na terenie gminy Tuchomie wyznaczone zostały następujące specjalne obszary ochrony:

• **Ostoja Masłowiczki**

Obszar ten obejmuje fragment morenowego krajobrazu Pojezierza Bytowskiego – tworzy go mozaika leśnych zbiorowisk zastępczych, buczyn, grądów, brzezin bagiennych, borów bagiennych, torfowisk przejściowych i jezior Eu – lub dystroficznych. Teren ten jest słabo zasiedlony, miejscami nawet trudno dostępny. Jeziora Naleton, znajdujące się we wschodniej części danego obszaru, były dawniej uznawane za źródła Wieprzy. We wschodniej części obszaru znajduje się enklawa pól, którą tworzy wieś Masłowiczki, mająca charakter rozległych terenów polno – łąkowych z bardzo rozproszoną zabudową. W Masłowiczkach znajduje się ścieżka turystyczno – przyrodnicza „Zbójecki Szlak”. Ostoja Masłowiczki obejmuje fragment „bytowskiego skupienia torfowisk kotłowych” – morenowego krajobrazu z bardzo licznymi zagłębieniami wytopiskowymi, wypełnionymi torfowiskami lub brzezinami bagiennymi, które wraz z lasami bukowymi tworzą unikatową mozaikę.

Ostoja wchodzi w skład większego obszaru, który pod nazwą „Pojezierze Bytowskie” został zaproponowany na Czerwonej Liście Obszarów Wodno – Błotnych w Polsce i potencjalnie do ujęcia w Spisie Obszarów Wodno – Błotnych Ramsar. Na obszarze tym występują następujące gatunki objęte art. 4 dyrektywy 2009/147/WE oraz wymienione w załączniku II do dyrektywy 92/43/EWG:

- bóbr europejski (*castor fiber*)
- traszka grzebieniasta (*triturus cristatus*)

• **Lasy Rekowskie**

Obszar ten zlokalizowany jest na terenie gmin Tuchomie, Bytów oraz Studzienice. Obejmuje on kompleks buczyn, borów bagiennych, torfowisk kotłowych, jeziorek dystroficznych, jezior lobeliowych – na północ, wschód i zachód od miejscowości Rekowo k/Bytowa, a także polanę wsi Płotowo (gm. Bytów). Torfowiska i jeziora lobeliowe w tym obszarze były i są przedmiotem projektów czynnej ochrony. Najcenniejsze obiekty przyrodnicze są udostępnione ścieżkami edukacyjnymi.

Na obszarze występują następujące gatunki objęte art.4 dyrektywy 2009|147|WE i gatunki wymienione w załączniku II do dyrektywy 92|43|EWG:

- Dzięcioł czarny (*Dryocopus martius*)
- Muchówka mała (*ficedula parva*)
- Żuraw zwyczajny (*Grus grus*)
- Zalotka większa (*Leucorrhinia pectoralis*)
- Traszka grzebieniasta (*Triturus cristatus*)

• Dolina Słupi

Obszar znajduje się na terenach gmin Tuchomie, Czarna Dąbrówka, Borzytuchom, Bytów, Kołczygłowy, Parchowo, Trzebielino, Dębica Kaszubska, Kobylnica i Słupsk. Obejmuje dorzecze rzeki Słupi oraz jej dopływów, m.in.: Kamienicy, Bytowej, Jutrzenki i Skotawy. Charakteryzuje się urozmaiconym krajobrazem polodowcowymz jego typowymi formami: jeziorami rynnowymi i wytopiskowymi, równinami sandrowymi oraz wzgórzami moren czołowych. W gminie Tuchomie obejmuje koryto rzeki Kamienicy, na odcinku od nasypu kolejowego przy ul. Mickiewicza w kierunku miejscowości Modrzejewo. Występują tu co najmniej 22 gatunki ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej i 6 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). W okresie lęgowym obszar zasiedla co najmniej 1% populacji krajowej (C3 i C6) następujących gatunków ptaków: kania ruda (PCK), lelek, rybołów (PCK), brodziec piskliwy, gągoł, nurogęś. Na terenie tym, w stosunkowo wysokim zagęszczeniu (C7), występują także: bocian biały, bocian czarny, żuraw, samotnik, lerka i gąsiorek. Znajduje się tu również wiele cennych, dobrze zachowanych typów siedlisk z załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, tworząc mozaikę, gdzie szczególnie cenne są różnego typu torfowiska i lasy lęgowe. Żyje tu 6 gatunków zwierząt z Załącznika II, w tym wydry.

Do miejsc o szczególnych walorach krajoznawczych na terenie gminy Tuchomie można zaliczyć teren występowania czapli siwej na północ od Masłowic Tuchomskich (liczna kolonia ptaków gniazdujących na grupie dębów otoczonej podmokłymi łąkami), górę Siemierzycką o wysokości 256 n.p.m. (najwyższą kulminację wododziału pomorskiego położoną tuż przy wschodniej granicy gminy), oraz górę Lemana (250 n.p.m.) z wieżą widokową.

Wody powierzchniowe i wglębne

Głównymi zbiornikami wód powierzchniowych na terenie gminy są: rzeka Kamienica i jeziora: Kamieniczno (powierzchnia 132,1 ha, z czego 29,54 ha na terenie gminy Tuchomie), Piaszno (pow.24,08 ha), Długie (pow.10,04 ha), Witków (pow.6,1 ha), Bagno (pow.5,6 ha), Borowe (pow.4,57 ha). Rzeka Kamienica należy (według podziału hydrograficznego Polski) do zlewni rzeki Słupi. Lewobrzeżny dopływ Słupi – Kamienica wypływa z jeziora Kamieniczno, płynie w wąskiej i głębokiej dolinie. W swym biegu rzeka przyjmuje szereg dopływów, z których największym jest Poleśnica. W części południowo – zachodniej gminy bierze początek rzeka Struga Kramarzyńska. Rzeka ta w górnym biegu płynie na południe, przyjmując liczne dopływy z mokradeł położonych między Masłowiczkami i Kramarzynami i kierując się na północny zachód opuszcza teren gminy. Największym, a zarazem najgłębszym jeziorem jest jezioro Kamieniczno. Posiada ono charakterystyczny dla jezior rynnowych wydłużony kształt i skomplikowaną topografię dna. Część zbiorników wodnych powstała w wyniku eksploatacji złóż torfu (Krumer, Bagno, Naleton). Na całym obszarze gminy, zwłaszcza w obniżeniach dolinnych i bezodpływowych zagłębieniach terenu, występują oczka wodne, bagna i torfowiska. Tereny te odgrywają dużą rolę w gospodarce wodnej, stanowiąc naturalne retencje wód.

Gmina Tuchomie położona jest na terenach obfitujących w wody gruntowe, występujących w piaskach i żwirach dolin rzecznych, sandrów oraz moren czołowych. Lustro wody swobodnie zalega na różnych głębokościach: w dolinach rzecznych około 1 m ppt (poziom pod powierzchnią terenu), na wysoczyznach od 3-25 m ppt, a w sferach krawędziowych nawet do 40 m ppt. Poziom wody zasilany jest przez infiltracje opadów atmosferycznych, a drenowany przez ciek i jeziora.

Reasumując, głównymi zbiornikami wód powierzchniowych na terenie gminy Tuchomie są:

- Rzeka Kamienica
- Rzeka Struga Kramarzyńska
- Jeziora:

Wykaz jezior został przedstawiony w tabeli poniżej.

Tabela 1 Wykaz jezior występujących na terenie gminy Tuchomie

L.p.	Nazwa jeziora	Powierzchnia	Max. Głębokość	Położenie miejscowość
		[ha]	[m]	
1.	Kamieniczno (część)	29,54	14,0	Ciemno
2.	Piaszno	24,08	5,0	Piaszno
3.	Naleton Mały	11,12	5,5	Trzebiatkowa
4.	Naleton Duży	14,18	5,0	Trzebiatkowa
5.	Długie	10,04	5,0	Tuchomko
6.	Witków	6,10	b.d.	Modrzejewo
7.	Borowe	4,57	5,0	Modrzejewo
8.	Gwodny	0,94	b.d.	Modrzejewo
9.	Tuchomskie	3,4	2,5	Tuchomie
10.	Krumer	7,21	6,0	Masłowice
11.	Bagno	5,60	5,5	Trzebiatkowa
12.	Spore	5,78	2,5	Ciemno

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z „Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Tuchomie na lata 2007-2013”, str. 12

Lasy

Wskaźnik lesistości gminy Tuchomie wynosi 21,8%. Lasy zlokalizowane są głównie w północno – zachodniej części Modrzejewa, na północy Masłowiczek, we wschodniej części obrębów Masłowice Tuchomskie, Masłowice Trzebiatkowskie oraz Nowe Huty, na południu Ciemna i w północnej części Kromarzyn. W gminie Tuchomie występują następujące typy lasów i roślinności:

- lasy łąkowe,
- lasy dębowo – bukowo – grabowe,
- kwaśne buczyny i lasy dębowo-bukowe,
- bory mieszane,
- zbiorowiska olsów porzeczkowych,
- zbiorowiska brzezin bagiennych,
- nasadzenia drzew na gruntach porolnych,
- zbiorowiska szuwarowe,
- zbiorowiska torfowiskowe,
- fitocenozy łąkowe,
- murawy napiaskowe,
- zbiorowiska segetelne,
- zbiorowiska ruderalne.

Tabela 2 Powierzchnia lasów w gminie Tuchomie w 2012 r.

Wyszczególnienie	Ogółem	Lasy publiczne				Lasy prywatne
		Razem	Własność Skarbu Państwa		Własność gmin	
			razem	W tym w zarządzie Lasów Państwowych		
[ha]						
Gmina Tuchomie	2654,7	2092,4	2075,4	2040,4	17,0	562,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z „Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Tuchomie na lata 2007-2013”, str. 12

Lasy łąkowe porastają gminę nielicznymi i niewielkimi łatanami, szczególnie na brzegach jezior i w okolicy doliny rzeki Kamienicy. W skład drzewostanu Łąkowego wchodzi olsza czarna i jesion.

Lasy dębowo – bukowo – grabowe nie zajmują dużych powierzchni, w gminie występują dość często, najczęściej w okolicach rzeki Kamienicy i Masłowic Tuchomskich.

Drzewostan budują dęby, graby i lipy, a w żyzniejszych zbiorowiskach: olsza czarna, klony i jesion. Zbiorowiska te często są obsadzone drzewami iglastymi i stan ich jest zły. Lepiej zachowały się buczyny, występujące w okolicach Masłowic Tuchomskich. Kwaśne buczyny i lasy dębowo – bukowe występują w okolicach Masłowiczek i nad jeziorem Kamieniczno, a także w pobliżu jeziora Borowego i Jeziora Witków. Gatunkiem podstawowym budującym drzewostan jest buk. Warstwa podszycia leśnego tworzona jest przez jarzębinę i kruszynę. Bory mieszane występują wyłącznie w północnym kompleksie leśnym, zajmując znaczne powierzchnie w sandrze Kamienicy; charakterystyczne podszycie (jarzębina i kruszyna) jest dość silnie rozwinięte. Zbiorowiska olsów porzeczkowych tworzą zarosła wierzbowe, niezajmujące większych powierzchni, występując w okolicach Masłowiczek, Masłowic Tuchomskich, Kramarzyn, Tagowia, nad jeziorem Witków, a także w okolicach jeziora Tuchomskiego. Drzewostan tworzy głównie olsza czarna z podszyciem kruszyny i kilka gatunków wierzb.

Zbiorowiska brzezin bagiennych rozwijają się na pokładach torfów przejściowych i na murszach torfowych. Najliczniej występują w okolicach Masłowiczek i Kramarzyn, a także w okolicach Tagowia i Modrzejewa. Drzewostan budują dwa gatunki brzoź: omszona i brodawkowata, sporadycznie sosna. Podszyt bujny składa się z kruszyny, a runo z paproci i wilgociolubnych gatunków traw.

Nasadzenia drzew na gruntach porolnych skupiają się najczęściej w okolicach wsi i osad, najczęstszym nasadzonym gatunkiem jest sosna; rzadziej świerk, modrzew, brzoza i osika.

Pospolite na terenie gminy są zbiorowiska szuwarowe, które najczęściej wykształcają się wokół oczek wodnych, jezior oraz dolinach rzek. Powierzchniowo dominuje szuwar trzcinowy, który porasta znaczną część jeziora Tuchomskiego. Mniejsze płaty tworzy szuwar pałki szerokolistnej w dolinie Kamienicy.

Zbiorowiska torfowiskowe występują w zagłębieniach bezodpływowych i są zasilane przez wody opadowe i wody gruntowe. Do roślin tego zbiorowiska zaliczamy mszar dolinkowy i przygielkowy. Występuje tu szereg gatunków uznawanych za rzadkie, takie jak: grąźel drobny, grąźel żółty, grzybienie białe, rosiczka okrągłolistna, modrzewnica zwyczajna, pływacz drobny i bobrek trójlistkowy. Fitocenozy łąkowe występują w dolinie rzeki Kamienicy, ciągnąc się od wsi Ciemno w południowo – wschodniej części gminy, poprzez Tuchomie, aż do wsi Porąbka na Północno – wschodnim krańcu gminy. Najlepiej zachowały się fitocenozy łąkowe w okolicy Kamienicy oraz wokół jeziora Tuchomskiego. Stosunkowo duże powierzchnie układów łąkowych znajdują się w okolicach jeziora Chotkowskiego, wokół wsi Kramarzyny oraz na północ i na południe od przysiółka Jabłoniec. Murawy napiaskowe występują rzadko, ale można je zauważyć w okolicach wsi Ciemno, Kramarzyny, Trzebiatkowa i Masłowiczki. Zbiorowiska te wykształcają się na siedliskach ubogich, suchych i piaszczystych. Najczęściej rozwijają się na nasypach kolejowych, terenach po żwirowniach i na piaszczystych drogach.

Zbiorowiska segetelne (chwasty) wykształciły się na polach uprawnych, ich zróżnicowanie zależy od rodzaju gleby i zabiegów uprawowych. Na terenie gminy występuje dość często rzadki gatunek - złocien polny.

Zbiorowiska ruderalne wykształciły się w ogródkach przydomowych, na przydrożach, lokalnych wysypiskach, składowiskach nawozów organicznych oraz w pobliżu zabudowań mieszkalnych i gospodarczych. Do zbiorowisk tych zalicza się byliny i pnącza oraz uprawy traw, wykorzystywanych kośnie lub kośno – pastwiskowo, które upodobniają się do bardziej naturalnych układów łąkowych.

Klimat i warunki atmosferyczne

Gmina Tuchomie położona jest w obrębie Pomorskiej Dzielnicy Klimatycznej. Obszar ten leży w strefie ścierania się mas powietrza morskiego i kontynentalnego, co decyduje o warunkach klimatycznych regionu gminy. Okres wegetacyjny trwa około 210 – 220 dni, przy czym ok. 100 – 110 dni jest z przymrozkami. Dni z pokrywą śnieżną jest ok. 38 – 60. Średnia temperatura roczna to około 7,2⁰C. Najchłodniejszym miesiącem jest luty, ze średnią temperaturą -3⁰C, a najcieplejszym jest lipiec, ze średnią temperaturą 16,8⁰C. Zima i lato trwają średnio ok. 90 dni, a okres bez występowania przymrozków średnio 165 – 175 dni. Opady atmosferyczne uzależnione są od napływających mas zachodniego powietrza i ukształtowania terenu. Suma opadów przekracza 740 mm rocznie. Największe opady występują w lipcu, a najniższe w marcu. Wilgotność względna powietrza waha się w granicach 75 – 88%. W rejonie gminy przeważają wiatry zachodnie (około 60%), udział cisz wynosi około 26% w skali roku.

Zróznicowana rzeźba terenu i szata roślinna kształtują mezo-, mikro- i topoklimaty, które mają wielkie znaczenie dla roślinności, zwierząt i lokalnego społeczeństwa. Z punktu widzenia higieny atmosfery, sytuacja w gminie przedstawia się korzystnie, głównie ze względu na brak przemysłu, który byłby źródłem związków zanieczyszczających powietrze atmosferyczne. Powstające i działające oczyszczalnie ścieków przyjmują (bądź przejmą) zanieczyszczenia płynne z wielu wiosek gminnych.

Surowce mineralne

W gminie Tuchomie nie jest prowadzona eksploatacja surowców naturalnych na wielką skalę. W miejscowości Masłowiczki i Ciemno są dwa miejsca eksploatacji złóż kruszyw (żwir, piasek). W okolicach Kramarzyn, Masłowiczek i Trzebiatkowej występują złoża torfów przejściowych, które w latach 60 – tych były silnie eksploatowane. Niektóre z nich wykorzystano aż do mineralnego podłoża, a w miejscach tych dziś są zbiorniki wodne jezior Bagno, Krumer, Naleton Mały i Duży.

3.1.3. Dziedzictwo kulturowe

Wg informacji od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, do rejestru zabytków wpisane są następujące obiekty:

- Tuchomie – kościół paraf. P.w. Michała Archanioła, z l. 1905-1906, nr Dec. 256 z dnia 19.03.1960r., poz. Rej. A-171
- Tuchomie – dwór i ogród, z 1 poł. XIX., nr Dec. 549 z dnia 12.02.1966r., poz. rej. A-172

Na terenie gminy Tuchomie występuje także dużo starych budowli, np.: kościół parafialny św. Michała Archanioła w Tuchomiu, kościół Najświętszego Serca Jezusowego w Kramarzynach, kościół filialny św. Piotra i Pawła w Trzebiatkowej, dwór w Tuchomiu, stare budynki mieszkalne, młyn gospodarczy, kuźnie, stodoła, budynki inwentarskie, szkoła, park.

Budowle i budynki w ewidencji konserwatorskiej zestawione zostały w poniższej tabeli.

Tabela 3 Budowle i budynki wpisane do ewidencji konserwatorskiej

Miejscowość	Obiekt	Czas powstania
Kramarzyny	kościół	1855 – 57 r.
	kuźnia	k. XIX w.
Masłowice	Budynek mieszkalny nr 13	k. XIX w.
	Budynek mieszkalny nr 14	k. XIX w.
Nowe Huty	Budynek mieszkalny nr 4	pocz. XX w.
	Kuźnia nr 6	k. XIX w.
	Budynek mieszkalny nr 16	I poł. XIX w.
Tańgowie	Budynek mieszkalny nr 1	k. XIX w.
	Budynek mieszkalny nr 7	pocz. XX w.
	Stodoła	Poł XIX w.
	Budynek mieszkalny nr 9	k. XIX w.
	Bud. Inwent. Nr 9	1892 r.
	Bud. Gosp. Nr 9	k. XIX w.
	Bud. Mieszkalny nr 10	pocz. XX w.
	Stodoła nr 10	2 pocz. XIX w.
	Budynek mieszkalny nr 18	Poł XIX w.
	Budynek mieszkalny nr 26	k. XIX w.
Szkoła nr 30	2 poł XIX w.	
Trzebiatkowa	Kościół	1912 r.
Tuchomie	Kościół fil.	k. XIX w.
	Bud. Mieszkalny nr 11	k. XIX w.
	Bud. Mieszkalny nr 312	k. XIX w.
	Budynek mieszkalny nr 38	1906 r.
	Budynek mieszkalny nr 40	XIX/XX w.
	Budynek mieszkalno gospodarczy nr 51-52	–
	Młyn	Pocz XX w.
Tuchomko	Kuźnia nr 1	2 poł XIX w.
	Budynek mieszkaniowy nr 3	K XIX w.
	Budynek mieszkaniowy nr 14	1889 r.
	Budynek mieszkaniowy nr 15	1894 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z „Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Tuchomie na lata 2007-2013”

3.2. Obszar społeczny

3.2.1. Demografia

Według danych uzyskanych z Urzędu Gminy w Tuchomiu, mieszkańcy gminy stanowią społeczność liczącą 4191 osób. Średnia gęstość zaludnienia w gminie wynosi 38 osób/km², w powiecie bytowskim wskaźnik ten kształtuje się na poziomie 36 osób/km², natomiast w całym województwie pomorskim gęstość zaludnienia wynosi 125 osób.km² (dane z ewidencji ludności na rok 2013).

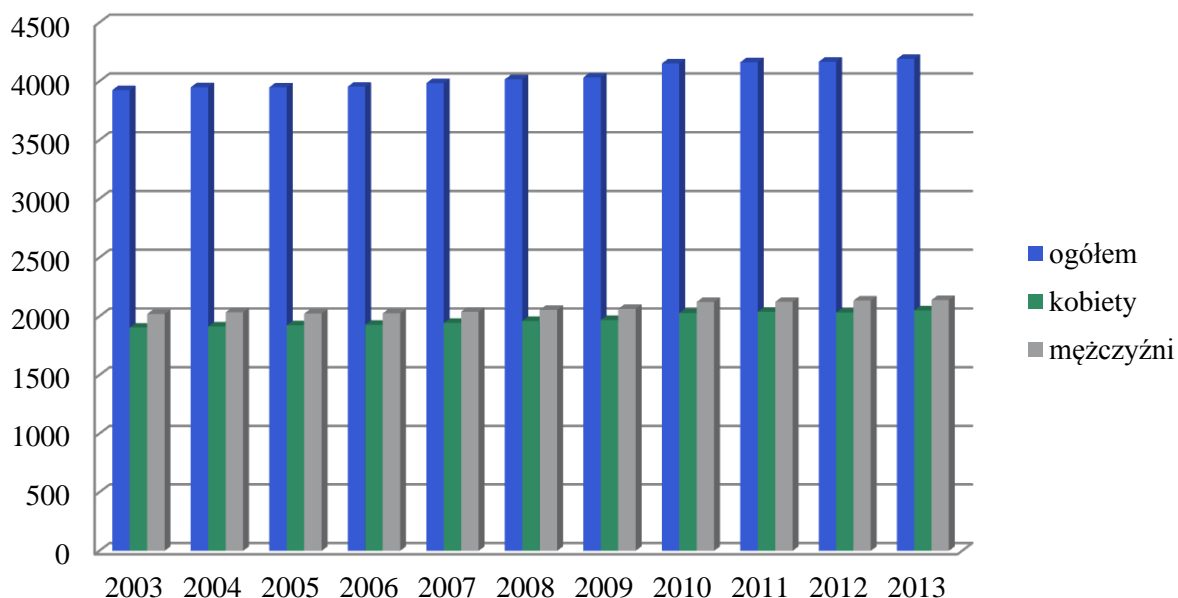
Dane liczby ludności w gminie w latach 2003 – 2013 prezentuje poniższa tabela.

Tabela 4 Liczba ludności w gminie Tuchomie w latach 2003 - 2013

Dane	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ludność	3926	3950	3949	3955	3985	4017	4033	4152	4163	4167	4191
Kobiety	1905	1915	1925	1929	1945	1961	1969	2029	2039	2032	2051
Mężczyźni	2021	2035	2024	2026	2040	2056	2064	2123	2124	2135	2140

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UG w Tuchomiu

Wykres 2 Liczba ludności gminy Tuchomie w latach 2003 - 2013

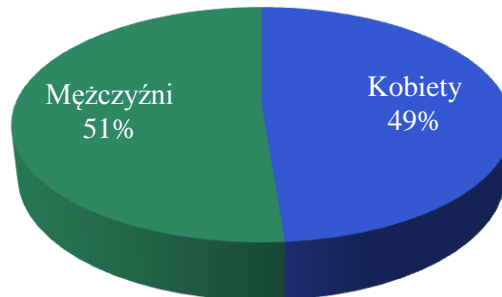

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UG w Tuchomiu

Jak wynika z danych w powyższej tabeli i wykresu, liczba ludności w roku 2008 znacząco wzrosła i do dzisiaj utrzymuje się na poziomie powyżej 4100 osób, co w kontekście rozwoju społeczno – gospodarczego jest pozytywnym zjawiskiem.

Wykres 3 Procentowa struktura mieszkańców w podziale na płeć w gminie Tuchomie w roku 2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UG w Tuchomiu

Proporcje płci w gminie Tuchomie są zbliżone, choć istnieje nieznaczna przewaga mężczyzn nad kobietami. Kobiety stanowią 48,9% populacji, natomiast mężczyźni 51,1%. W powiecie bytowskim proporcje te wynoszą odpowiednio 50,1% i 49,9%, natomiast województwie pomorskim 51,3% i 48,7% i zarówno w powiecie, jak i w województwie, występuje przewaga kobiet nad mężczyznami.

Tabela 5 Liczba ludności gminy Tuchomie w podziale na miejscowości w roku 2013

Miejscowość	Liczba
Ciemno	213
Kramarzyny	647
Masłowice Trzebiatowski	76
Masłowice Tuchomskie	142
Masłowiczki	92
Modrzejewo	427
Nowe Huty	84
Piaszno	142
Sośnica	8
Tagowie	216
Trzebiatkowa	455
Tuchomie	1365
Tuchomko	230
Zagony	94
RAZEM	4191

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UG w Tuchomiu

Najwięcej mieszkańców gminy znajduje się w miejscowości Tuchomie, zaś najmniejsza miejscowość gminy to Sośnica, licząca jedynie 8 osób.

Tabela 6 Ruch naturalny ludności w gminie Tuchomie na tle powiatu i województwa w roku 2013

Dane	województwo pomorskie	powiat bytowski	gmina Tuchomie
Małżeństwa	10724	410	28
Urodzenia żywe	23938	928	59
Zgodny	20084	603	24
Przyrost naturalny	3854	325	35
Przyrost naturalny na 1000 ludności	1,7	4,1	8,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UG w Tuchomiu

Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców w roku 2013 w gminie Tuchomie wyniósł 8,9 i był dużo wyższy niż w powiecie bytowskim i województwie pomorskim, gdzie wyniósł odpowiednio 4,1 i 1,7.

Tabela 7 Dane migracji na terenie gminy Tuchomie w roku 2013

Dane odnośnie migracji	Gmina Tuchomie
Zameldowania	31
Przemeldowania	40
Wymeldowania	46
Kierunki wymeldowań	
Wieś	19
Miasto	14
zagranica	8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UG w Tuchomiu

Jak wynika z powyższej tabeli, na terenie gminy Tuchomie więcej osób wymeldowuje się, niż zameldowuje. Najwięcej osób migruje do innych wsi lub miast.

Tabela 8 Ludność w gminie Tuchomie w latach 2003 – 2013

Wiek	Ludność				
	Mężczyźni	%	Kobiety	%	Ogółem
0-2	75	51,4	71	48,6	146
3	38	64,4	21	35,6	59
4-5	66	55,9	52	54,1	118
6	29	49,1	30	50,9	59
7	19	50	19	50	38
8-12	132	54,3	111	45,7	243
13-15	107	54,0	91	46,0	198
16-17	69	50	69	50	138
18	34	48,6	36	51,4	70
19-65	1440	53,3	x	x	1440
19-60	x	x	1263	46,7	1263
>65	131	31,3	x	x	131
>60	x	x	188	68,7	288
Ogółem	2140	51,1	2051	48,9	4191

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UG w Tuchomiu

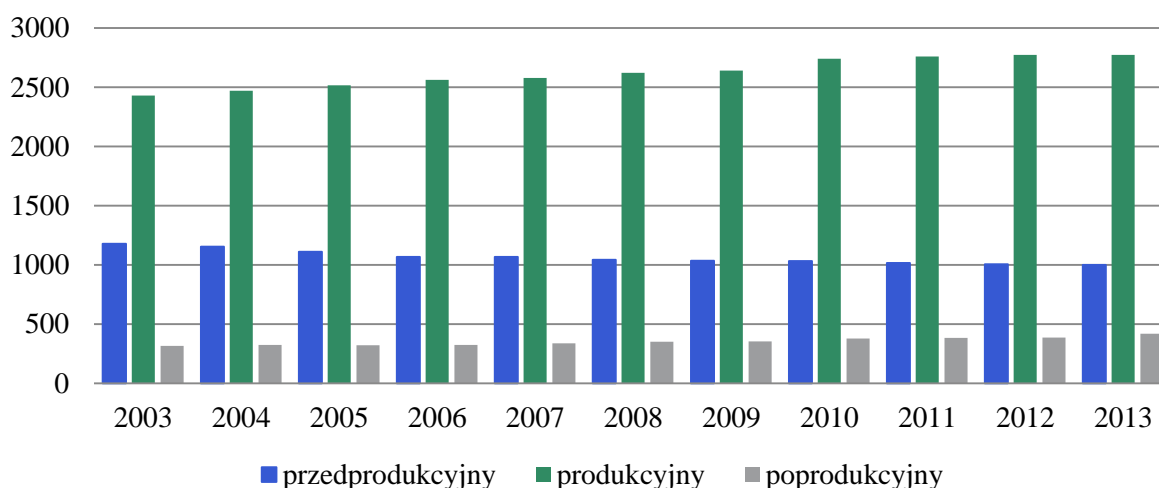
Jak wcześniej wspomniano, w gminie Tuchomie występuje przewaga mężczyzn nad kobietami. Przewaga ta jednak stopniowo zanika, wraz z postępującym starzeniem się społeczeństwa, na korzyść udziału kobiet w populacji. Jest to szczególnie widoczne w populacji dorosłych w wieku powyżej 60 roku życia. Przyczyną zjawiska jest fakt, że kobiety dożywają zwykle późniejszego wieku niż mężczyźni. Tendencja ta jest charakterystyczna nie tylko dla diagnozowanej gminy, ale także dla powiatu bytowskiego, województwa pomorskiego oraz Polski.

Tabela 9 Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku w gminie Tuchomie w latach 2003 – 2013

Rok	Ludność w wieku		
	Przedprodukcyjnym	Produkcyjnym	Poprodukcyjnym
2003	1179	2430	317
2004	1155	2472	323
2005	1110	2517	322
2006	1068	2563	324
2007	1067	2580	338
2008	1043	2623	351
2009	1036	2642	355
2010	1033	2741	378
2011	1017	2761	385
2012	1006	2775	386
2013	999	2773	419

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UG w Tuchomiu

Wykres 4 Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku w gminie Tuchomie w latach 2003 – 2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UG w Tuchomiu

W ekonomicznej strukturze wiekowej ludności gminy zauważyć można pewne niekorzystne tendencje, które w przyszłości doprowadzić mogą do osłabienia tempa rozwoju gminy. Na

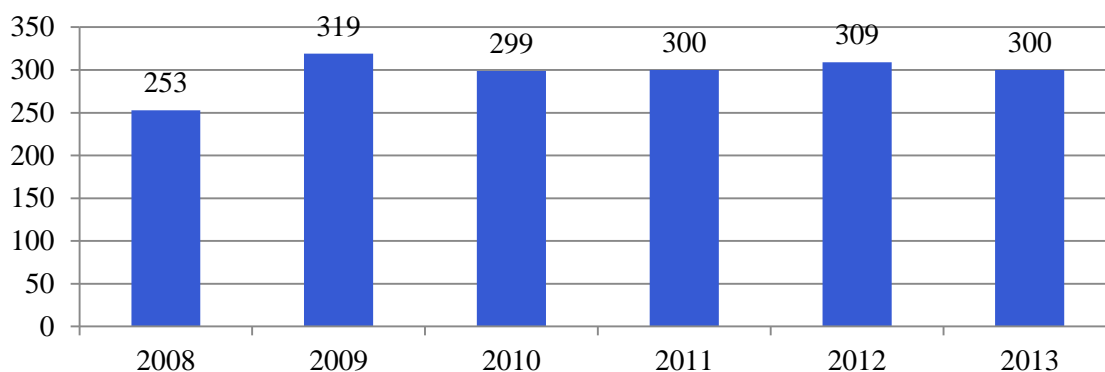

przestrzeni analizowanych lat zauważa się spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym z 1 179 w 2003 r. do 999 w 2013 r. Jedną z przyczyn sukcesywnego zmniejszenia się populacji osób młodych są wyjazdy do większych miast, bądź za granicę, w celach zarobkowych. Jednocześnie obserwuje się powolny wzrost populacji w wieku poprodukcyjnym – co sprawia, że społeczeństwo się starzeje.

3.2.2. Bezrobocie

Na terenie gminy Tuchomie, według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Bytowie i Urzędu Statystycznego w Gdańsku, w okresie 2008 – 2013 obserwuje się spadek bezrobocia. Największa liczba bezrobotnych była zarejestrowana w 2009 r. – 319 osób. W gminie pod koniec roku 2013 bez pracy pozostawało 300 osoby, w tym 184 kobiety.

Wykres 5 Liczba bezrobotnych w latach 2008-2013 w gminie Tuchomie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Urzędu Pracy w Bytowie

Gmina Tuchomie w 2013 roku, pod względem występującego bezrobocia, w porównaniu z innymi gminami wiejskimi na terenie powiatu bytowskiego wypadła całkiem nieźle – zajęła 4 miejsce wśród wszystkich gmin powiatu.

Tabela 10 Liczba bezrobotnych w gminach na terenie powiatu bytowskiego (stan na 31.12.13 r.)

Wyszczególnienie (gmina)	Liczba bezrobotnych		
	Ogółem	W tym mężczyźni	W tym kobiety
Borzytuchom	268	105	163
Czarna Dąbrówka	645	268	377
Kołczygłowy	428	186	242
Lipnica	303	126	177
Parchowo	285	120	165
Studzienice	292	116	176
Trzebielino	500	215	285
Tuchomie	300	116	184

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Urzędu Pracy w Bytowie

3.2.3. Bezpieczeństwo publiczne

Stan bezpieczeństwa publicznego jest jednym z istotnych czynników wpływających na poziom życia mieszkańców gminy Tuchomie. Instytucje, zapewniające mieszkańcom bezpieczeństwo, to Policja oraz Ochotnicze Straże Pożarne. Instytucje te ściśle ze sobą współpracują.

3.2.4. Pomoc społeczna i ochrona zdrowia

Pomoc społeczna

W gminie Tuchomie zadania pomocy społecznej realizowane są przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Celem Ośrodka jest wspieranie osób i rodzin zagrożonych dysfunkcjami. Do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym, realizowanych przez GOPS w zakresie pomocy społecznej, należą w szczególności:

- udzielanie schronienia, posiłku i niezbędnego ubrania osobom tego pozbawianym;
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków okresowych i celowych;
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych, powstałych w wyniku zdarzenia losowego;
- dożywianie dzieci;
- organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, w miejscu zamieszkania;
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne osób bezdomnych i innych osób, nie mających dochodów i możliwości ubezpieczenia się na podstawie przepisów o powszechnym ubezpieczeniu zdrowotnym;
- sprawienie pogrzebu, w tym osobom bezdomnym;
- praca socjalna;
- kierowanie do domu pomocy społecznej i ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w tym domu;
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych;
- pomoc osobom mającym trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego;

- sporządzanie sprawozdawczości.

Do zadań własnych gminy, realizowanych przez GOPS w zakresie pomocy społecznej, należą w szczególności:

- przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych specjalnych;
- prowadzenie i zapewnienie miejsc w domach pomocy społecznej i ośrodkach wsparcia o zasięgu gminnym oraz kierowanie do nich osób wymagających opieki;
- przyznawanie pomocy rzeczowej;
- inne zadania z zakresu pomocy społecznej wynikające z bieżąco rozeznanych potrzeb Gminy, w tym tworzenie i realizacja programów osłonowych;
- współpraca z powiatowym urzędem pracy w zakresie upowszechniania ofert pracy oraz informacji o wolnych miejscach pracy, upowszechnianie informacji o usługach poradnictwa zawodowego i o szkoleniach;
- organizowanie prac społecznie użytecznych.

Ponadto Ośrodek podejmuje działania w zakresie poradnictwa i aktywizacji osób długotrwale bezrobotnych, opieki nad dziećmi i młodzieżą zagrożoną patologią społeczną oraz kompleksowego zaspokajania potrzeb środowisk wymagających specjalnego wsparcia, poprzez realizację projektów systemowych z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej. Ośrodek ściśle współpracuje z:

- Pomorskim Urzędem Wojewódzkim w Gdańsku,
- Starostwem Powiatowym w Bytowie,
- Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Bytowie,
- Powiatowym Urzędem Pracy w Bytowie,
- Policją,
- Sądem,
- organizacjami społecznymi,
- organizacjami pożytku publicznego,
- fundacjami,
- placówkami oświatowo-wychowawczymi,
- placówkami ochrony zdrowia,
- związkami wyznaniowymi,
- osobami fizycznymi i prawnymi.

W ramach realizacji swych zadań, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej objął w 2012 roku różnorodną formą pomocy ok. 17,4 % wszystkich mieszkańców na terenie gminy Tuchomie.

Tabela 11 Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem

	Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem		
	2010 r.	2011 r.	2012 r.
Gmina Tuchomie	19,5	19,7	17,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UG w Tuchomiu

Ochrona zdrowia

Gmina Tuchomie posiada jedną przychodnię lekarską, jest to Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Lipnicy filia w Tuchomiu. W zakładzie tym znajduje się:

- Poradnia lekarza rodzinnego,
- Gabinet położnej,
- Gabinet medycyny szkolnej,
- Gabinet pielęgniarki higieny szkolnej,
- Poradnia rehabilitacyjna,
- Poradnia pediatryczna,
- Poradnia chorób wewnętrznych,
- Gabinet diagnostyczno-zabiegowy,
- Gabinet pielęgniarki środowiskowo-rodzinnej.

W NZOZ w Tuchomiu odbywają się również konsultacje specjalistyczne:

- Konsultacje Dermatologiczne
- Konsultacje Okulistyczne
- Konsultacje Diabetologiczne
- Konsultacje Neurologiczne
- Konsultacje Ortopedyczne

W 2012 r. liczba osób przypadających na jedną przychodnię wyniosła 4168.

3.2.5. Kultura, edukacja i oświata

Kultura

Na terenie gminy funkcjonuje Gminny Ośrodek Kultury w Tuchomiu, Wiejski Ośrodek Kultury w Kramarzynach, Wiejski Ośrodek Kultury w Trzebiatkowej oraz Centrum Międzynarodowych Spotkań w Tuchomiu. Działalność kulturalna gminy to również biblioteka i czytelnice. Na terenie gminy istnieje jedna Biblioteka Publiczna. Zgodnie z danymi z Urzędu Statystycznego w Gdańsku, biblioteka wypożycza średnio 35,9 książki na 1 czytelnika w skali roku. Z biblioteki korzysta 312 czytelników.

Tabela 12 Biblioteki i czytelnictwo w gminie Tuchomie w roku 2012

	2012
Biblioteki i filie	1
Czytelnicy w bibliotekach publicznych	312
Wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach	35,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Statystycznego w Gdańsku

Na terenie gminy Tuchomie organizowane są coroczne imprezy, takie jak:

- Festiwal unihokeja;
- Otwarcie sezonu kajakowego na rzece Kamienicy;
- Spływy kajakowe Tuchomko, Tańowie;
- Dni Tuchomia;
- Nocny turniej piłki nożnej – Orliki Tuchomie, Trzebiatkowa;
- Bieg uliczny Tuchomska Pętla;
- Dożynki gminne;
- Dynia na 100 sposobów – Centrum Międzynarodowych Spotkań;
- Kaszubski Triathlon – Ciemno;
- Powiatowy Turniej w Kręgle – Kręgielnia Wirax Tuchomie;
- Bieg na orientację;
- Festyny w poszczególnych miejscowościach.

Edukacja i oświata

Na obszarze gminy Tuchomie działają następujące placówki oświatowe:

Szkoły podstawowe:

- Szkoła Podstawowa w Tuchomiu
- Szkoła Podstawowa w Kramarzynach

Gimnazja:

- Gimnazjum w Tuchomiu
- Gimnazjum z Kramarzynach

Zestawienie danych dotyczących edukacji na terenie gminy Tuchomie prezentuje poniższa tabela.

Tabela 13 Edukacja w gminie Tuchomie

Edukacja	2010/11	2011/12	2012/13
Żłobki ogółem	-	-	-
Dzieci przebywające w żłobkach w ciągu roku	-	-	-
Placówki wychowania przedszkolnego	5	4	3
w tym przedszkola	1	1	1
Miejsca w przedszkolach	73	92	102
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego	158	152	170
w tym w przedszkolach	73	92	103
Szkoły podstawowe	2	2	2
Uczniowie szkół podstawowych	332	325	289
Szkoły gimnazjalne	2	2	2
Uczniowie szkół gimnazjalnych	192	184	191
Uczniowie przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów w szkołach			
podstawowych	9	9	8
gimnazjalnych	6	6	6
Komputery z dostępem do Internetu przeznaczone do użytku uczniów w szkołach			
podstawowych	39	39	39
gimnazjalnych	34	34	32

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urząd Statystycznego w Gdańsku

Obecnie na terenie gminy Tuchomie funkcjonują 3 placówki wychowania przedszkolnego.

Tabela 14 Wychowanie przedszkolne w roku szkolnym 2012/13 na terenie Gminy Tuchomie

	Placówki		Miejsca w przedszkolach	Oddziały		Dzieci	
	ogółem	w tym w przedszkolach		ogółem	w tym w przedszkolach	ogółem	w tym w przedszkolach
Gmina Tuchomie	4	1	102	7	4	170	103

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UG w Tuchomiu

Tabela 15 Liczba dzieci w przedszkolach na przełomie lat 2010/2013

Wyszczególnienie	Liczba uczniów 2010/2011	Liczba uczniów 2011/2012	Liczba uczniów 2012/2013
Przedszkole w Tuchomiu	40	42	103
Oddział Przedszkolny w Kramarzynach	16	10	46
Punkt przedszkolny w Modrzejewie	16	18	21
Punkt przedszkolny w Tuchomiu	19	0	0
Punkt przedszkolny w Kramarzynach	12	12	0
Ogółem	103	82	170

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UG w Tuchomiu

Tabela 16 Szkoły podstawowe w roku szkolnym 2012/13 na terenie gminy Tuchomie

	Szkoły	Pomieszczenia szkolne	Oddziały	Uczniowie			Absolwenci	
				Ogółem	Z liczby ogółem		ogółem	W tym kobiety
					kobiety	Klasa I		
Gmina Tuchomie	2	27	9	184	91	59	63	40

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UG w Tuchomiu

Tabela 17 Gimnazja w roku szkolnym 2012/13 na terenie gminy Tuchomie

	Szkoły	Pomieszczenia szkolne	Oddziały	Uczniowie			Absolwenci	
				Ogółem	Z liczby ogółem		ogółem	W tym kobiety
					kobiety	Klasa I		
Gmina Tuchomie	2	15	19	325	145	47	53	30

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UG w Tuchomiu

Tabela 18 Stan organizacji szkół podstawowych i gimnazjów w roku szkolnym 2012/2013

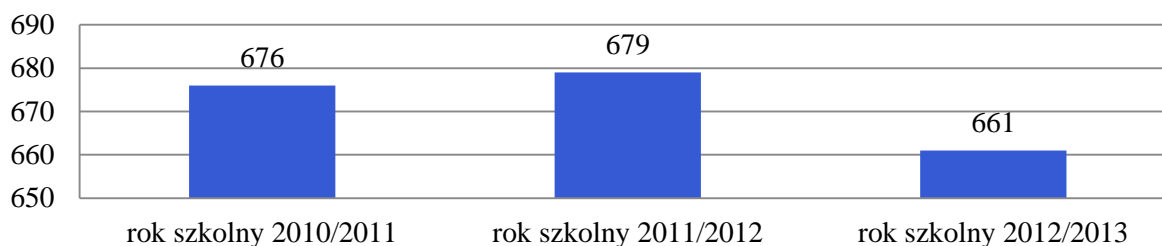
Lp.	Wyszczególnienie	Liczba oddziałów	Liczba uczniów/ wychowanków	W tym						
				„0”	I	II	III	IV	V	VI
1.	Szkoła Podstawowa w Tuchomiu	14	282	57	37	34	29	37	40	48
2.	Szkoła Podstawowa w Kramarzynach	9	109	9	10	23	19	12	13	23
	Razem	23	391	66	47	57	48	49	53	71
1.	Gimnazjum w Tuchomiu	6	113	-	37	35	41	-	-	-
2.	Gimnazjum w Kramarzynach	3	71	-	22	28	21	-	-	-

	Razem	9	184	-	59	63	62	-	-	-
	OGÓLEM	32	575							

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UG w Tuchomiu

Wykres 6 Liczba uczniów na terenie gminy Tuchomie na przełomie lat 2010-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UG w Tuchomiu

W roku szkolnym 2012/2013 do szkoły podstawowej, gimnazjum i klas „O” uczęszczało ogółem 575 uczniów. Jak wynika z powyższego wykresu, na przestrzeni 2 lat zauważalny jest spadek liczby uczniów.

W roku szkolnym 2012/2013, w stosunku do roku szkolnego 2011/2012, ilość przedszkoli, szkół podstawowych i gimnazjów nie uległa zmianie. Zmianie uległa ilość punktów przedszkolnych. W roku 2012/2013 nie funkcjonował Punkt Przedszkolny w Kramarzynach. Ilość szkół podstawowych i gimnazjów w Tuchomiu w pełni zabezpieczała aktualne potrzeby mieszkańców gminy, a przedszkole, oddziały przedszkolne i punkty przedszkolne stwarzały możliwość korzystania z usług przedszkoli dla wszystkich zgłoszonych dzieci w wieku przedszkolnym. Nieliczna grupa wychowanków przedszkoli i uczniów szkół uczyła się w placówkach oświatowych w pobliskich miejscowościach. Przyczyną były przede wszystkim uwarunkowania rodzinne, związane m.in. z pracą rodziców, a także bliższą odległością do placówki.

Stan techniczny i funkcjonalność budynków oświatowych w Gminie Tuchomie należy uznać za dobry, co jest rezultatem stałych, znacznych nakładów finansowych, czynionych od kilku lat przez organ prowadzący, na zwiększenie sprawności technicznej i optymalizacji kosztów eksploatacji. Placówki oświatowe prowadzone przez Gminę Tuchomie w roku szkolnym 2012/2013 funkcjonowały w 3 budynkach: szkoła w Kramarzynach z oddziałem Szkoły Podstawowej w Trzebiatkowej i szkoła w Tuchomiu.

Tabela 19 Baza lokalowa w roku szkolnym 2012/2013

Pomieszczenia i obiekty sportowe	ZS w Tuchomiu	ZSPiG w Kramarzynach
Sale lekcyjne	24	20

Pomieszczenia i obiekty sportowe	ZS w Tuchomiu	ZSPiG w Kramarzynach
tym językowe	1	2
Pracownie komputerowe	2	3
Sale gimnastyczne	1	1
Gabinety profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej	1	0
Gabinety pedagoga	1	1
Gabinety logopedy	0	1
Kuchnie	1	1
Stołówki	1	1
Świetlice	3	
Biblioteka	1	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UG w Tuchomiu

Tabela 20 Średnie wyniki sprawdzianu szkół podstawowych na przełomie lat 2010-2013

Rok szkolny		Gmina Tuchomie	Powiat Bytowski	Województwo Pomorskie	Liczba uczniów (w%) w obszarze wyników w gminie Tuchomie		
					niskich	średnich	wysokich
2010/2011	w pkt	23,88	23,78	24,22	-	-	-
	w %	59,7	59,5	60,6	28	54	18
2011/2012	w pkt	20,96	20,71	22,34	-	-	-
	w %	52	52	56	33	52	15
2012/2013	w pkt	21,19	21,35	23,69			
	w %	53	53	59	22	66	12

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UG w Tuchomiu

Z analizy wyników sprawdzianów na zakończenie szkoły podstawowej w roku szkolnym 2012/2013 wynika, że uczniowie szkół w Gminie Tuchomie słabo radzą sobie z umiejętnościami rozumienia i wykorzystania wiedzy w praktyce, gdyż średnia szkół w gminie wyniosła poniżej średniej wojewódzkiej i powiatowej jednak lepiej niż w poprzednim roku.

W województwie pomorskim statystyczny uczeń klasy szóstej, rozwiązując arkusz standardowy, uzyskał na sprawdzianie 23,69 punktów na 40 możliwych, co stanowi 59,2% punktów możliwych do uzyskania. Wynik średni w powiecie bytowskim to 21,35 punktów (53,4%), natomiast szkoły z terenu Gminy Tuchomie uzyskały 21,19 punktów (53%).

Wyniki egzaminu gimnazjalnego kształtowały się następująco:

Tabela 21 Średni wynik procentowy z egzaminu z podziałem na poszczególne części w roku szkolnym 2012/2013

Nazwa jst	Część humanistyczna	Część matematyczno - przyrodnicza	Język obcy:	
			j.	j. niemiecki

					angielski		
	j. polski	historia	matematyka	przyroda	podstaw.	podstaw.	rozszerz.
Gmina Tuchomia	53,28	50,20	45,24	52,44	44,90	65,57	37,14
Powiat Bytowski	56,46	53,02	43,46	54,35	54,35	55,90	33,83
Województwo Pomorskie	59,85	55,99	47,25	57,49	62,56	54,59	34,07

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentu „Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Tuchomie w roku szkolnym 2012/2013”

Do egzaminu obejmującego część humanistyczną i matematyczno – przyrodniczą przystąpiło 60 uczniów. Z analizy wyników egzaminu gimnazjalnego w roku szkolnym 2012/2013 wynika, że uczniowie osiągnęli niższą średnią wyników niż w powiecie i w województwie we wszystkich częściach, poza częścią matematyczną, gdzie średnia jest wyższa od powiatowej, jednak niższa od średniej wojewódzkiej.

Maksymalny wynik, jaki mógł uzyskać uczeń gimnazjum, wynosi 100% punktów z każdej części egzaminu. Do egzaminu z języka angielskiego na poziomie podstawowym przystąpiło 25 uczniów, osiągając wynik dużo niższy niż powiatowy i wojewódzki. Natomiast do egzaminu z języka niemieckiego przystąpiło 35 uczniów na poziomie podstawowym i rozszerzonym, osiągając dużo wyższe wyniki niż w powiecie i województwie.

3.2.6. Sport i rekreacja

Zaplecze sportowo – rekreacyjne gminy stanowią w chwili obecnej kompleksy rekreacyjno – sportowe, boiska sportowe i sale gimnastyczne (tabela 22). Dodatkowo na terenie gminy działają również place zabaw przy szkołach podstawowych oraz świetlicach wiejskich.

Tabela 22 Wykaz obiektów sportowo - rekreacyjnych na terenie gminy Tuchomia

L.p.	Obiekt rekreacyjno – sportowy	Miejscowość	Powierzchnia
			[ha]
1.	Kompleks rekreacyjno – sportowy	Tuchomie ul. Szkolna	0,3
2.	boisko	Kramarzyny	0,5
3.	boisko	Kramarzyny	1,15
4.	boisko	Masłowice Trzebiatkowskie	0,99
5.	boisko	Tuchomie	1,0
6.	boisko	Tuchomko	0,5
7.	Boisko przyszkolne	Trzebiatkowa	0,27
8.	Tereny rekreacyjno – sportowe z boiskiem przyszkolnym	Tuchomie, ul. Ks. Hinza	3,0
9.	boisko	Ciemno	0,15
10.	boisko	Piasznie	0,62
11.	boisko	Tagowie	0,5
12.	Tereny rekreacyjne z boiskami	Modrzejewo	
13.	Place zabaw	Masłowice Trzebiatkowskie, Nowe Huty, Ciemno, Tuchomie	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UG w Tuchomiu

W Gminie Tuchomie funkcjonuje kilka klubów sportowych m.in.:

- GKS Myśliwiec Tuchomie,
- UKS Prometeusz Tuchomie,
- UKS Stołem Tuchomie,
- UKS Feniks Kramarzyny.

Prowadzone są sekcje:

- piłki nożnej, zarówno trawiastej jak i halowej.
- unihokeja,
- piłki ręcznej,
- tenisa stołowego,
- szachów.

3.3. Obszar gospodarczy

3.3.1. Działalność gospodarcza i rynek pracy

Według rocznika statystycznego za 2012 rok, na terenie gminy Tuchomie, w krajowym rejestrze urzędowym REGON, zarejestrowanych było 261 podmiotów gospodarki narodowej, z czego 31 w sektorze rolniczym, 55 w sektorze przemysłowym, 50 w sektorze budowlanym oraz 43 w sektorze handlowym.

Tabela 23 Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON w podziale na sektory w 2012 r.

Wyszczególnienie	Powiat Bytowski	Gmina Tuchomie
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	6193	261
w tym w sektorze: rolniczym	486	31
przemysłowym	816	55
budowlanym	744	50

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urząd Statystycznego w Gdańsku

Tabela 24 Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON w 2012 r.

Wyszczególnienie	Ogółem	Sektor		Z liczby ogółem					
		Publiczny	Prywatny	Spółki handlowe		Spółki cywilne	Spółdzielnie	Fundacje stowarzyszenia i organizacje społeczne	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą
				razem	W tym z udziałem kapitału zagranicznego				
Powiat Bytowski	6193	236	5957	262	79	297	31	277	4661
Gmina Borzytuchom	189	10	179	5	2	7	1	11	151
Gmina Czarna Dąbrówka	376	18	358	14	3	16	4	24	288
Gmina Kołczygłowy	251	13	238	11	3	7	3	21	190
Gmina Lipnica	314	17	297	12	2	11	-	20	244
Gmina Parchowo	217	12	205	7	4	10	-	20	161
Gmina Studzienice	250	15	235	8	1	10	-	14	197
Gmina Trzebielino	254	9	245	13	5	8	1	11	208
Gmina Tuchomie	261	12	249	15	8	7	3	21	191

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych

Z przedstawionych danych wynika, że aktywność gospodarcza w gminie skoncentrowana jest w sektorze prywatnym. Najpopularniejszą formą prowadzenia działalności w gminie Tuchomie – podobnie jak w całym powiecie i w kraju – jest forma jednoosobowej działalności osoby fizycznej.

Tabela 25 Liczba pracujących według sekcji

Wyszczególnienie (gmina)	Pracujący		Rolnictwo, Leśnictwo, Łowiectwo I rybactwo	Przemysł i budownictwo Industry	Handel; Naprawa Pojazdów Samochodowych; Transport i gospodarka Magazynowa; Zakwaterowanie I gastronomia, Informacja i komunikacja	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości oraz pozostałe usług
	Ogółem	W tym kobiety				
Borzytuchom	290	128	-	162	-	97
Czarna Dąbrówka	390	200	47	125	33	185
Kołczygłowy	548	273	34	-	-	175
Lipnica	652	251	-	398	-	188
Parchowo	222	156	32	-	-	185
Studzienice	428	171	-	231	-	151
Trzebielino	302	147	120	-	-	131
Tuchomie	479	190	-	267	-	167

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UG w Tuchomiu

Tabela 26 Wykaz przykładowych firm działających na terenie gminy Tuchomie (2014 r.)

Firma	Miejscowość	Przeważająca działalność gospodarcza (kod PKD)
Andrzej Jaszul – „JASZUL” Przedsiębiorstwo Usług Budowlano - Drogowych	Tuchomie	81.29.Z Pozostałe sprzątanie
Grzegorz Pankiewicz – Przedsiębiorstwo Produkcyjno – Usługowo – Handlowe – import – eksport	Tuchomie	02.40.Z Działalność usługowa związana z leśnictwem
Czesław Magiera – Mechanika Pojazdowa	Tuchomie	45.20.Z Konserwacja i naprawa pojazdów samochodowych z wyłączeniem motocykli
Janusz Sternal KONSMET S.C.	Tuchomie	25.11.Z Produkcja konstrukcji metalowych i ich części
Mechanika Maszyn i Urządzeń Rolniczych – Zygmunt Miotk	Tuchomie	28.30.Z Produkcja maszyn dla rolnictwa i leśnictwa
Mostowska Bożena Cecylia – PPHU - KAMIENIARSTWO	Tuchomie	23.70.Z Cięcie, formowanie i wykańczanie kamienia

Firma	Miejscowość	Przeważająca działalność gospodarcza (kod PKD)
Pankiewicz Barbara – Firma Handlowo – Gastronomiczna	Tuchomie	47.11.Z Sprzedaż detaliczna prowadzona w niewyspecjalizowanych sklepach z przewagą żywności, napojów i wyrobów tytoniowych
Piotra Wiatrowski F.H. „XYZ”	Tuchomie	47.30.Z Sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów silnikowych na stacjach paliw
Sklep Spożywczo – Przemysłowy „Sezam” – Edyta Orzyłowska	Tuchomie	47.11.Z Sprzedaż detaliczna prowadzona w niewyspecjalizowanych sklepach z przewagą żywności, napojów i wyrobów tytoniowych
Zakład Produkcyjno – Handlowy „ROLMAT” – Andrzej Bozyszkowski	Tuchomie	28.30.Z Produkcja maszyn dla rolnictwa i leśnictwa
Zakład Produkcyjno – Usługowy „WIRAX” Wiesław Maczacza	Tuchomie	33.12.Z Naprawa i konserwacja maszyn
Sklep Spożywczo – Przemysłowy „U Gosi” Czekala Małgorzata	Trzebiatkowa	47.11.Z Sprzedaż detaliczna prowadzona w niewyspecjalizowanych sklepach z przewagą żywności, napojów i wyrobów tytoniowych
Jan Borzyszkowski – Przedsiębiorstwo Produkcyjno Handlowo Usługowe „JAN – MAR”	Kramarzyny	23.70.Z Cięcie, formowanie i wykańczanie kamienia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UG w Tuchomiu

3.3.2. Rolnictwo i turystyka

Rolnictwo

W gminie Tuchomie gospodarstwa rolne zajmują 7037 ha. Dla wielu gospodarstw rolnych dochody z uprawy ziemi nie wystarczają na bieżące wydatki, dlatego wielu rolników podejmuje dodatkową pracę zarobkową lub otwiera działalność gospodarczą. Na terenie gminy Tuchomie występują słabe gleby (ubogie w składniki pokarmowe, kwaśne), a częste spadki wód gruntowych w okresie wegetacji pogarszają i obniżają plony. Jednak, pomimo niesprzyjających warunków atmosferycznych, rolnicy nie rezygnują z uprawy.

Jak wcześniej wspomniano, gleby w gminie Tuchomie należą do gleb słabych. Około 60% wszystkich gruntów rolnych na terenie gminy stanowią gleby najslabsze V i VI klasy bonitacyjnej, wykształcone z utworów piaszczystych, mało urodzajnych o zbyt niskim poziomie wód gruntowych. Gleby te występują w trzech typach:

- gleby bielcowe i rdzawe
- gleby brunatne
- gleby bagienne i pobagienne

Gleby bielcowe i rdzawe wytworzone są z piasków luźnych słabo gliniastych. Występują one zarówno na terenach morenowych, gdzie powstały z piasków fluwioglacyjnych, jak i na rozległych płatach sandrów. Pod warstwą ściółki znajduje się słabo wykształcony poziom butwiny, składający się z nierozłożonych resztek roślinnych. W spodzie gleby znajduje się warstwa kamienisto - żwirowa. Stosunkowo największą powierzchnię gleb w gminie stanowią gleby brunatne, składające się z glin zwałowych o odczynie kwaśnym. Pod warstwą ściółki, składającej się z resztek drzew liściastych i iglastych, występuje poziom wymycia o próchnicy typu moder, a rzadziej mul. Poziom ten jest z reguły silnie kwaśny. Gleby brunatne mają największe znaczenie w gminie, występują one na siedliskach kwaśnych buczyn, a w części rolniczych na wielu terenach ornym. Wartość bonitacyjna jest przeciętna, ograniczona zarówno niskim odczynem pH, jak i złą aeracją. Gleby bagienne i pobagienne to gleby hydrogeniczne, które kształtuje wpływ wód gruntowych. Z gleb bagiennych w gminie występują:

- gleby torfowe torfowisk niskich, powstałe z rozkładu roślin szuwarowych, łąkowych, olsowych i łęgowych
- gleby torfowe torfowisk przejściowych, powstałe z turzyc i torfowców
- fragmenty gleb torfowych torfowisk wysokich.

Gleby pobagienne występują pod postacią:

- gleb murszowych ze znaczną ilością próchnicy, z wodą gruntową podlegającą wahaniom w ciągu roku;
- gleb torfowo – murszowych, powstałych w wyniku odwodnień torfowisk. W glebach tych występuje z reguły mało zmieniony torf niski lub przejściowy.

Tabela 27 Grunty rolne według podziału na klasy w hektarach na terenie gminy Tuchomie

Klasy	III a	III b	IV a	IV b	V	VI	VI z	Razem
Grunty rolne		8,0	428,0	1354,0	1973,0	1277,0		5040
Łąki	17,0		618,0		531,0	115,0	111,0	1262,0
Pastwiska	2,0		143,0		250,0	61,0	26,0	482,0
Sady	-		5,0	10,0	12,0	2,0		29,0
Razem	27		2558,0		2766,0	1455,0	137,0	6813,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z „Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Tuchomie na lata 2007-2013”

Według powszechnego spisu rolnego z 1996 r., w gminie było 496 indywidualnych gospodarstw rolnych. Wg powszechnego spisu rolnego z 2002 r., w gminie było 549 indywidualnych gospodarstw rolnych. Z najaktualniejszego spisu rolnego z roku 2010 wynika, iż na terenie gminy działalność rolniczą prowadzi 547 indywidualnych gospodarstw rolnych. Widoczny jest zatem wzrost gospodarstw rolnych w roku 2002 oraz niewielki spadek w roku 2010.

Gmina Tuchomie charakteryzuje się znacznie rozdrobnioną strukturą agrarną. Spośród wszystkich 547 gospodarstw rolnych, 396 prowadzi działalność rolniczą i dominują w nich gospodarstwa drobne. Grupa gospodarstw o powierzchni 1 – 15 ha użytków rolnych stanowi ponad 61%, a gospodarstwa powyżej 15 ha użytków rolnych stanowią tylko 30% gospodarstw ogółem.

Tabela 28 Gospodarstwa prowadzące działalność rolniczą wg grup obszarowych użytków rolnych

Jednostka terytorialna	gospodarstwa rolne prowadzące działalność rolniczą											
	ogółem	do 1 ha włącznie	powyżej 1 ha razem	1 - 5 ha	1 - 10 ha	1 - 15 ha	5 - 10 ha	5 - 15 ha	10 - 15 ha	5 ha i więcej	10 ha i więcej	15 ha i więcej
	2010	2010	2010	2010	2010	2010	2010	2010	2010	2010	2010	2010
Gmina Tuchomie	396	32	364	125	188	243	63	118	55	239	176	121

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych

Charakterystyczny dla Gminy jest dość wysoki udział użytków rolnych który zajmuje prawie 65% powierzchni gruntów, z których większość (46,8%) stanowią grunty orne, użytki zielone wypełniają 25,4% gruntów w gospodarstwach rolnych.

Tabela 29 Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych (stan na 01.01.2014r.)

Wyszczególnienie	Ogółem	
	w ha	w %
OGÓŁEM.....	10651	100
użytki rolne.....	6914	64,9
grunty orne.....	4986	46,8
sady.....	25	0,2
łęki.....	1250	11,7
pastwiska.....	479	4,5
pozostałe użytki rolne.....	174	1,7
lasy i pozostałe grunty leśne.....	2711	25,4
pozostałe grunty.....	1026	9,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy w Tuchomiu

Strategia Rozwoju Gminy Tuchomie na lata 2014 – 2020

W produkcji roślinnej, w strukturze zasiewów gminy dominują uprawy zbożowe – 86%, wśród których duży udział mają uprawy żyta, pszenżyta, pszenicy oraz owsa. Udział pozostałych ziemiopłodów jest znacznie niższy, jedynie rośliny pastewne, jak ziemniaki, mają kilkuprocentowy udział w ogólnym areale zasiewów.

Na terenie gminy jest wiele dróg i ścieżek rowerowych, a także pieszych:

- ścieżka rowerowa Tuchomie – Tuchomko, nasypem do jeziora Długiego (długość ścieżki ok. 3,6 km)

Atrakcje na trasie ścieżki:

- mosty kolejowe z początku XX wieku
 - miejsca wypoczynku
 - jezioro Długie w Tuchomku, tereny rekreacji
- ścieżka rowerowa wzdłuż brzegu jeziora w Piasznie (długość ścieżki ok. 1,2 km)

Atrakcje na trasie ścieżki:

- jezioro Piaszno oraz miejsca wypoczynku i plan rekreacyjny
- ścieżka rowerowa przy jeziorze Kamieniczno w Ciemnie (długość ścieżki ok. 4 km)

Atrakcje na trasie ścieżki:

- Kamieniczno – jezioro rynnowe z wodami o II klasie czystości
 - Bogata fauna i flora m in.: lasy bukowe i sosnowe, ryby (sielawa, szczupak, płoć, okoń, lin, węgorz, pstrąg). żurawie (objęte ścisłą ochroną gatunkową), kormorany (objęte częściową ochroną gatunkową), brodziec piskliwy, nurogęs (zagrożona w kraju), błotniak stawowy i świergotka polna (gatunki zagrożone w Europie)
- Ścieżka zdrowia i rekreacji wokół jeziora Długiego w Tuchomku (długość ścieżki ok. 1,6 km)

Atrakcje na trasie ścieżki:

- Nasyp linii kolejowej z początku XX w.
 - Tereny rekreacyjne z miejscami na ognisko oraz do odpoczynku
 - Stoiska wędkarskie wzdłuż brzegu jeziora
 - Przeprowa pomiędzy jeziorami
 - Pomosty wędkarskie na jeziorze
 - Rzadkie gatunki ptaków
- Ścieżka pieszo – rowerowa biegnąca ulicą Polną oraz Łąkowa w Tuchomiu (długość ścieżki ok. 3,2 km)

Atrakcje na trasie ścieżki:

- Bogactwo flory i fauny
- Pozostałości dawnego tartaku wraz z elementami turbiny na rzecz Kamienicy
- Zróżnicowana rzeźba terenu

- Panorama wsi Tuchomie

- Ścieżka rowerowa w Tągowiu (długość ścieżki ok. 3,8 km)

Atrakcje na trasie ścieżki:

- Jezioro Chotkowskie
- Miejsce rekreacji i wypoczynku we wsi Tągowie
- Malownicze tereny oraz zróżnicowane ukształtowanie terenu
- Zakończenie ścieżki na wiadukcie kolejowym, możliwość kontynuowania wycieczki w kierunku Niezabyszewa, Tuchomka lub Bytowa

- Ścieżka turystyczna Tuchomie – Kromarzyny (długość ścieżki ok. 15 km)

Atrakcje na trasie ścieżki:

- Trasa dla osób preferujących aktywny wypoczynek wraz z podziwianiem krajobrazu
- Zabytkowe mosty kolejowe
- Malownicze tereny oraz rzadkie gatunki ptaków
- Miejsca wypoczynku na trasie
- Zakończenie nad jeziorem Białym w Kromarzynie, możliwość kontynuacji wycieczki w kierunku Miastka

- Ścieżka rowerowa Piaszno – Tuchomko – Tuchomie (długość ścieżki ok. 20 km)

Atrakcje na trasie ścieżki:

- Gospodarstwo agroturystyczne z wieżą widokową
- Wioska Gotów
- Kurhany i kamienne kręgi
- Klasa przyrodnicza w Piasznie
- Wieża widokowa usytuowana na Górze Siemierzyckiej (256 m n.p.m.), najwyższym wzniesieniu w powiecie bytowskim
- Jezioro lobeliowe Płoczyca
- Specjalny obszar ochrony siedlisk Natura 2000 – Lasy Rekowskie
- Jezioro Długie w Tuchomku
- Nasyp kolejowy wraz z mostami z początku XX w.

- Ścieżka dydaktyczno – przyrodnicza :Zbójecki Szlak” (długość ścieżki ok. 9 km)

Atrakcje na trasie ścieżki:

- Torfowiska w Trzebiatkowej
- Żeremie
- Jezioro Trzebiatkowskie Małe

- Jezioro Trzebiatkowskie Duże
- Specjalne obszary siedlisk Natura 2000 – Ostoja Masłowiczki

Produkt turystyczny

Na terenie gminy Tuchomie występuje produkt turystyczny – targowisko „Mój Rynek”. Targowisko to umożliwia mieszkańcom prowadzenie sprzedaży zarówno przetworzonych jak i nieprzetworzonych produktów żywnościowych bezpośrednio konsumentowi. Na targowisku kupić można m.in.:

- surowe mleko i śmietana
- jaja
- mięso drobiowe
- mięso zajęczaków
- produkty pszczele nieprzetworzone
- produkty rybołówstwa

3.4. Uwarunkowania ochrony środowiska naturalnego oraz obszar infrastruktury technicznej

Elementami tworzącymi i wpływającymi na stan środowiska, oddziałując na wody powierzchniowe i gruntowe, powietrze atmosferyczne, gleby oraz otoczenie przyrodnicze, są sieci wodociągowe i kanalizacji sanitarnej wraz z oczyszczalniami ścieków. Nie bez znaczenia są także gospodarka odpadami stałymi oraz wykorzystywane źródła energii, szczególnie w zakresie ogrzewnictwa. W zakresie ochrony środowiska gmina Tuchomie posiada już istotne osiągnięcia, chociaż wiele zadań pozostaje w sferze programowania i niezbędnej realizacji.

Infrastruktura techniczna natomiast jest tym elementem w układzie urbanistycznym miasta, który spaja wszystkie inne jego składniki w całość. W jej skład wchodzi zarówno wszelkiego rodzaju sieci uzbrojenia terenu, jak również stan układu komunikacyjnego.

3.4.1. Gospodarka odpadami

W 2013 roku gmina Tuchomie objęta została nowym systemem gospodarki odpadami komunalnymi. W ramach przeprowadzonych przetargów wyłoniono przedsiębiorcę, który odbiera odpady z 957 gospodarstw domowych oraz 118 nieruchomości niezamieszkałych

(firmy, budynki użyteczności publicznej, nieruchomości sezonowe), jak również wyposaża wszystkich właścicieli nieruchomości w pojemniki na odpady oraz worki. Firma wyposaża także Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych w kontenery i zajmuje się ich opróżnianiem.

Wszystkie odpady komunalne z terenu gminy Tuchomie (poza niektórymi frakcjami z PSZOK) trafiają do Zakładu Zagospodarowania Odpadów Sierzno w Sierznie. ZZO Sierzno jest Regionalną Instalacją Przetwarzania Odpadów Komunalnych, utworzoną przez 8 gmin powiatu bytowskiego (Bytów, Miastko, Tuchomie, Kołczygłowy, Lipnica, Borzytuchom, Studzienice, Parchowo) oraz 2 gminy powiatu kościerskiego (Dziemiany, Lipusz).

W 2013 r. z terenu gminy Tuchomie odebrano 463,2 ton odpadów.

Tabela 33 Odpady w 2013 r. w gminie Tuchomie

Rodzaj odpadu	Ilość odpadów
Odpady zmieszane	249,5 t
Opakowania z tworzyw sztucznych	82,1 t
Opakowania ze szkła	55,3 t
Opakowania z papieru i tektury	12,5 t
Zmieszane odpady opakowaniowe	1,1 t
Odzież i tekstylia	5,5 t
Zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne	8,6 t
Zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne zawierające niebezpieczne składniki	0,1 t
Zużyte opony	2,6 t
Zmieszane odpady z budowy, remontu i demontażu	8,2 t
Odpady wielogabarytowe	4,7 t
Odpady zielone	1,1 t
Inne odpady nieulegające biodegradacji	10,9 t
popioły	21 t

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy w Tuchomiu

Odpady zmieszane stanowiły 53% wszystkich odpadów, pozostałe 47% to były odpady zebrane selektywnie, w tym 20 ton (4,3% odpadów ogółem) na PSZOK.

Wraz z uruchomieniem nowego systemu gospodarki odpadami komunalnymi, w życie weszły przepisy nakładające na gminy obowiązek osiągnięcia odpowiednich poziomów ograniczenia masy odpadów składowanych oraz recyklingu i przygotowania do ponownego użycia. Na terenie gminy Tuchomie realizacja tego systemu kształtowała się następująco:

Poziom ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania

Tabela 34 Poziom wymagany dotyczący poziomu ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania

ROK	2012	16.07.2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	16.07.2020
Dopuszczalny poziom masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania w stosunku do masy tych odpadów wytworzonych w 1995 r.	75 %	50%	50%	50%	45%	45%	40%	40%	35%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy w Tuchomiu

Poziom osiągnięty przez gminę Tuchomie w 2013 r. wyniósł 11%.

Poziom recyklingu, przygotowania do ponownego użycia papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła

Tabela 35 Wymagany poziom recyklingu, przygotowania do ponownego użycia papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła

	Poziom recyklingu i przygotowania do ponownego użycia [%]								
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Poziom łącznie dla: papier, metal, tworzywo sztuczne, szkło	10%	12%	14%	16%	18%	20%	30%	40%	50%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy w Tuchomiu

Poziom osiągnięty przez gminę Tuchomie w 2013 r. kształtował się na poziomie 39%.

Poziom recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami niż niebezpieczne odpady budowlane i rozbiórkowe

Tabela 36 Wymagane poziomy recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami niż niebezpieczne odpady budowlane i rozbiórkowe

	Poziom recyklingu i przygotowania do ponownego użycia [%]								
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Poziom dla: inne niż niebezpieczne odpady budowlane i rozbiórkowe	30%	36%	38%	40%	42%	45%	50%	60%	70%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy w Tuchomiu

Tu gmina Tuchomie osiągnęła w 2013 r. poziom 100%.

Osiągnięte wyniki świadczą o wysokim poziomie świadomości ekologicznej mieszkańców gminy Tuchomie, którzy właściwie segregowali odpady. Jednak ich uzyskanie nie byłoby możliwe bez nowoczesnej instalacji przetwarzania odpadów w Sierźnie.

W I kwartale 2014 r. z terenu gminy Tuchomie odebrano 16,5 tony odpadów, co wskazuje na wzrost ilości odbieranych odpadów aż o 35% w porównaniu z rokiem ubiegłym. Odnotowano także wzrost segregacji – odpady zebrane selektywnie stanowiły 61%, co stanowi wzrost o 14 pkt. % w porównaniu do roku 2013.

3.4.2. Wodociągi i kanalizacja

Sieć wodociągowa o długości 96 km dostarcza wodę w 98,5 %. Sieć wodociągowa zaopatrująca w wodę wsie Tuchomie i Piaszno ma zasoby wody na ujęciu 63,0 m³. Zasoby te są wystarczające do pokrycia potrzeb potencjonalnego rozwoju. Sieć wodociągowa zaopatrująca w wodę wsie Kramarzyny i Trzebiatkowa jest wystarczająca na obecne potrzeby tych wsi. Stacje uzdatniania zostały zmodernizowane w 2005 i 2006 r.

Tabela 37 Sieć wodociągowa i kanalizacyjna w gminie Tuchomie na rok 2012

Wyszczególnienie (gminy)	Sieć w kilometrach		Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych w szt.		Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych		Ścieki odprowadzone siecią kanalizacyjną w dam ³
	Rozdzielcza wodociągowa	kanalizacyjna	wodociągowe	kanalizacyjne	W dam ³	Na 1 mieszkańca w m ³	
Borzytuchom	50,6	32,7	479	347	80,1	26,5	38
Czarna Dąbrówka	116,2	73,2	989	675	160,8	28,0	111
Kończyłowy	87,0	41,5	848	546	112,8	26,4	88
Lipnica	160,5	63,6	1062	581	116,1	22,8	47
Parchowo	66,5	27,3	801	397	81,8	22,8	37
Studzienice	44,6	39,4	586	532	96,3	27,1	61
Trzebielino	51,9	20,7	439	241	81,7	21,6	56
Tuchomie	91,9	41,0	843	690	113,2	27,1	70

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy w Tuchomiu

Długość sieci kanalizacyjnej w gminie Tuchomie wynosi 41 km. Występuje także 208 przydomowych oczyszczalni ścieków. Łączne skanalizowanie gminy Tuchomie wynosi około 90 %.

3.4.3. Zaopatrzenie w energię elektryczną i gaz

W Gminie Tuchomie nie ma centralnej kotłowni, są jednak kotłownie zasilające kilka gospodarstw domowych.

W domkach jednorodzinnych kotłownie węglowe są zamieniane na paliwa ekologiczne, w których wykorzystuje się jako opał w dużej mierze odpady stolarskie, drewno z zabiegów pielęgnacyjnych lasów i gaz. Odpady te nie są tak szkodliwe dla środowiska naturalnego jak w przypadku spalania węgla czy koksu, jednak te paliwa są wciąż jeszcze wykorzystywane w wielu gospodarstwach domowych. Dlatego dąży się do wymiany starych pieców węglowych o słabych właściwościach grzewczych, zużywających duże ilości węgla czy koksu na jednostkę wytworzonej energii, przechodząc na opał ekologiczny.

Na terenie gminy Tuchomie brak jest sieci gazu ziemnego. Mieszkańcy wsi stosują gaz butlowy propan – butan, służący do gotowania potraw jak i ogrzewania budynków.

3.4.4. Komunikacja drogowa

Na terenie gminy Tuchomie znajduje się jedna droga zaliczana do kategorii dróg krajowych. Sieć drogową w gminie tworzą drogi kategorii krajowej, wojewódzkiej, powiatowej i gminnej:

1. drogi krajowe - jedna droga krajowa nr 20
2. drogi powiatowe – na terenie gminy Tuchomie znajduje się 10 dróg powiatowych (tabela 38).

Tabela 38 Drogi powiatowe na terenie gminy Tuchomie

Lp.	Numer drogi	Nazwa drogi	Długość km
1	1721G	Ponikła - Role - Rozjazd	7,540
2	1766G	Barnowo - Kramarzyny	21,244
3	1725G	DK nr 20 - Masłowice - DK nr 20	8,442
4	1724G	Łubno - Tuchomie	10,353
5	1730G	DK nr 20 - Trzebiatkowo - Ciemno	5,098
6	1729G	DK nr 20 - Ciemno - Borzyszkowy - DW nr 212	13,072
7	1728G	Tuchomie - Piaszno	3,236
8	1727G	Tuchomko - Brynki Rekowski	7,630
9	1767G	Borzytuchom - Tuchomie	11,225
10	1726G	Tuchomie - Bytów	12,623
		Razem	100,463

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy w Tuchomiu

3. drogi gminne – na terenie gminy Tuchomie istnieje 81 dróg gminnych, o długości 108,61 km. Długość dróg o nawierzchni bitumicznej wynosi 15,615 km.

W/w drogi przeznaczone są dla wszystkich użytkowników, stanowiąc połączenia między gminami, służąc do indywidualnych dojazdów do gospodarstw, a także na potrzeby miejscowe. Stan techniczny dróg o nawierzchni bitumicznej w 50% jest dobry, niestety w pozostałej części jest zły.

3.4.5. Infrastruktura łączności

W Gminie Tuchomie operują takie sieci telefoniczne i teleinformatyczne, jak Telekomunikacja Polska S.A., ORANGE i NETIA oraz pozostali operatorzy telefonii komórkowej, MULTI – IP.

3.4.6. Zasoby mieszkaniowe

W roku 2012 na terenie gminy Tuchomie znajdowało się 1049 mieszkań. Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania wynosi 88,3 m². W samym roku 2012 oddano do użytku 8 mieszkań, w tym wszystkie w budynkach indywidualnych.

Tabela 39 Zasoby mieszkaniowe gminy Tuchomie w roku 2012

Wyszczególnienie	Mieszkania	Przeciętnie				
		Liczba izb w mieszkaniu	Liczba osób na		Powierzchnia użytkowa w m ²	
			1 mieszkanie	1 izbę	1 mieszkania	na 1 osobę
Powiat Bytowski	21873	4,20	3,58	0,85	79,0	22,1
Gmina Bytów	7391	4,07	3,37	0,83	74,6	22,1
Gmina Miastko	5992	3,89	3,36	0,86	70,0	20,8
Gmina Borzytuchom	746	4,53	4,02	0,89	89,6	22,3
Gmina Czarna Dąbrówka	1556	4,08	3,73	0,91	78,4	21,0
Gmina Kołczygłowy	1094	4,27	3,90	0,91	81,6	20,9
Gmina Lipnica	1236	5,21	4,12	0,79	107,4	26,0
Gmina Parchowo	850	4,72	4,28	0,91	94,0	21,9
Gmina Studzienice	956	4,89	3,72	0,76	100,2	26,9
Gmina Trzebielino	1003	4,10	3,73	0,91	78,1	20,9
Gmina Tuchomie	1049	4,58	3,97	0,87	88,3	22,2

Strategia Rozwoju Gminy Tuchomie na lata 2014 – 2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych

Tabela 40 Mieszkania oddane do użytkowania w 2012 r.

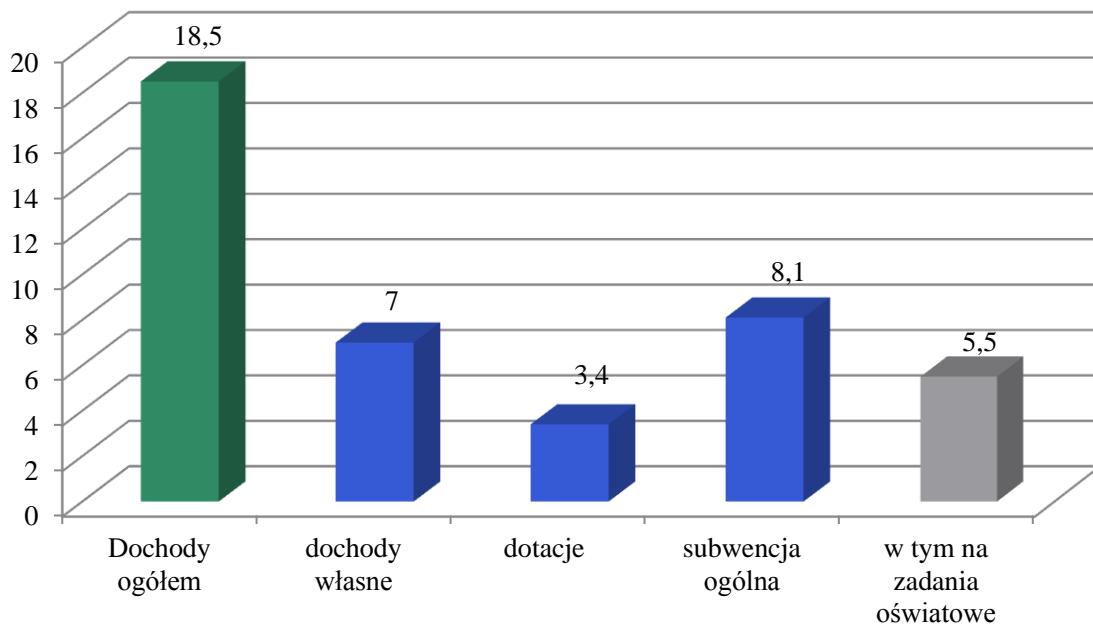
	Ogółem				W budynkach indywidualnych			
	Mieszkania	Izby	Powierzchnia użytkowa w m ²		mieszkania	Izby	Powierzchnia użytkowa w m ²	
			mieszkań	Przeciętna 1 mieszkania			mieszkań	Przeciętna 1 mieszkania
Gmina Tuchomie	8	47	1146	143,3	8	47	1146	143,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych

4. Finanse samorządu terytorialnego

W 2012 roku wydatki budżetu gminy Tuchomie wynosiły **15,4 mln zł**, zaś dochody **18,5 mln zł**, co daje dodatnie roczne saldo budżetu. Największy procent wydatków ogółem stanowiły wydatki bieżące, zaś największy udział w dochodach ogółem miała subwencja ogólna z budżetu państwa. Zestawienie wydatków i dochodów z roku 2012 w gminie Tuchomie obrazują wykresy poniżej.

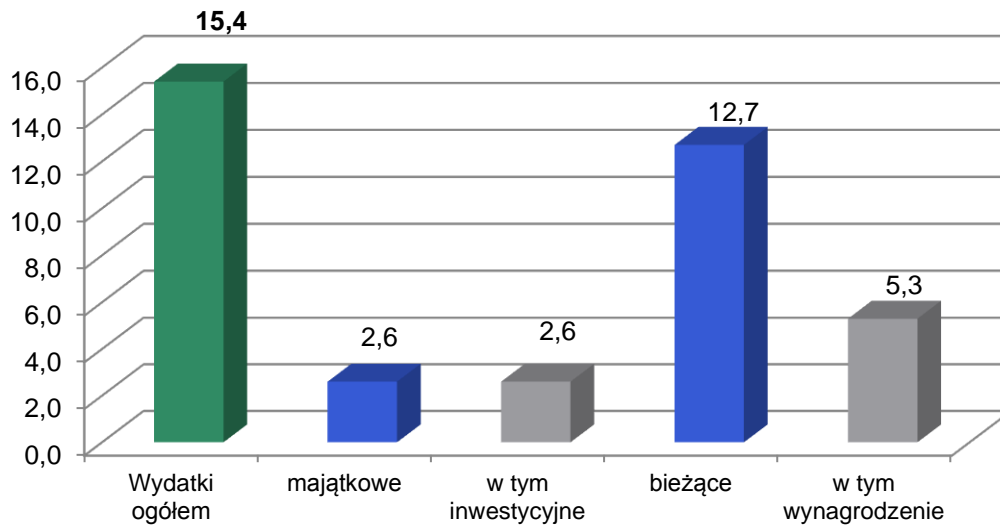
Wykres 7 Dochody budżetu gminy w 2012 r. w mln zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych

Wykres 8 Wydatki budżetu gminy w 2012 r. w mln zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych

Dochody

W 2012 r. dochody gminy Tuchomie na 1 mieszkańca wyniosły **4439,30 zł**. W 2012 r. dochody gminy Tuchomie wyniosły **18,5 mln zł** w tym dochody bieżące – **12,7 mln zł**, a dochody własne **7,0 mln zł**. Dochody własne gminy stanowiły w dochodach ogółem budżetu gminy **37,8%**. Środki w dochodach budżetu gminy na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych w 2012 wyniosły **3,7 mln zł**.

Tabela 41 Dochody budżetowe gminy Tuchomia w latach 2009 - 2012

Dochody budżetu gminy według działów			
	2010	2011	2012
	w %		
Dochody ogółem	100	100	100
Rolnictwo i łowiectwo	2,8	2,0	15,3
Transport i łączność	5,2	5,6	3,6
Gospodarka mieszkaniowa	1,7	4,5	2,1
Administracja publiczna	0,4	0,5	0,3
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	0,1	-	0,0
Różne rozliczenia	53,3	48,9	43,9
Oświata i wychowanie	3,5	2,5	1,8
Pomoc społeczna i pozostałe zadania z zakresu polityki społ.	13,7	13,3	12,1
Edukacyjna opieka wychowawcza	0,9	1,0	0,8
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	2,9	1,8	3,6
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	0,1	1,3	1,4
Kultura fizyczna	-	4,3	2,4
Dochody od osób prawnych i od osób fizycznych	14,1	12,4	12,7
Pozostałe	1,2	2,0	0,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z *Vademecum Samorządowca 2013*, Urząd Statystyczny w Gdańsku

Wydatki

W 2012 r. wydatki gminy Tuchomie na 1 mieszkańca wyniosły **3683,51 zł**. W gminie Tuchomie w 2012 r. **100%** wydatków majątkowych przeznaczono na cele inwestycyjne. Wydatki majątkowe inwestycyjne stanowiły **16,8%** wydatków budżetu gminy.

Tabela 42 Wydatki budżetowe gminy Tuchomie w latach 2009 - 2012

Wydatki budżetu gminy według działów			
	2010	2011	2012
	w %		
Wydatki ogółem	100,0	100,0	100,0
Rolnictwo i łowiectwo	19,6	2,7	5,1
Transport i łączność	6,5	13,1	3,8
Gospodarka mieszkaniowa	1,0	1,3	1,5
Administracja publiczna	8,4	10,2	11,4
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	1,0	1,3	1,5
Różne rozliczenia	-	-	-
Oświata i wychowanie	33,2	33,0	39,1
Pomoc społeczna i pozostałe zadania z zakresu polityki społ.	12,2	15,3	16,7
Edukacyjna opieka wychowawcza	1,2	1,7	1,7
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	4,7	5,8	7,9
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	5,2	6,0	3,5
Kultura fizyczna	2,0	7,3	6,2
Działalność usługowa	0,4	0,4	0,3
Ochrona zdrowia	0,2	0,2	0,2
Pozostałe	4,3	1,4	1,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z *Vademecum Samorządowca 2013*, Urząd Statystyczny w Gdańsku

5. Wnioski z analizy społeczno - gospodarczej

1. Położenie gminy w centralnej części powiatu bytowskiego może mieć duże znaczenie w działaniach partnerskich z pozostałymi gminami powiatu
2. Niskiej jakości gleby winne być wykorzystanie do dalszych zalesień lub upraw roślin niewymagających żyznych gleb, w tym upraw roślin energetycznych.
3. Bogactwo elementów przyrody może służyć rozwojowi turystyki edukacyjnej i ornitologicznej. Niezbędne są do tego promocja ścieżek edukacyjnych, w tym ekologicznych, oraz turystyczne zagospodarowanie terenów wodnych.

4. Pozytywnym zjawiskiem jest przyrost ludności obszaru oraz duży odsetek młodzieży. Ten stan rzeczy stawia również wyzwania przed władzami i mieszkańcami, polegające na zapewnieniu nie tylko atrakcyjności zamieszkania lecz również atrakcyjności życia i zagospodarowania czasu wolnego, a także dostępności do usług i rozwój małej przedsiębiorczości, w tym zapewnienia stref przemysłowych niezbędnych do rozwoju gospodarczego.
5. Poziom bezrobocia w gminie jest dość niski w porównaniu z innymi gminami (zajmuje 4 miejsce) należącymi do powiatu bytowskiego i taki stan rzeczy należy utrzymywać, a nawet nadal obniżać, np. poprzez rozwój ekonomii społecznej.
6. Działania z zakresu pomocy społecznej są prawidłowo realizowane przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. W najbliższych latach należy skoncentrować działania na wzmocnieniu sektora ekonomii społecznej oraz – ze względu na starzenie się społeczeństwa – rozwojowi systemu opieki nad osobami starszymi oraz ich aktywizacji.
7. Specjalistyczna opieka zdrowotna jest niewystarczająca i wymaga rozwoju sieci ochrony zdrowia, a także wdrażania programów profilaktycznych i poprawy dostępu do specjalistów.
8. System oświaty na obszarze administracyjnym jest dostosowany do potrzeb, jakość kształcenia jest zadowalająca. Na terenie gminy brak jest żłobka / punktu żłobkowego.
9. Kultura na terenach gminnych opiera się na dostępności do literatury i kołach zainteresowań w szkołach i ośrodkach kultury.
10. Rozwijana jest baza sportowa oraz programy jej zagospodarowania. Dostępne są również place zabaw dla dzieci.
11. Na ocenianym obszarze administracyjnym rolnictwo jest na średnim poziomie, pomimo iż ponad 80% gruntów stanowią obszary rolnicze, co spowodowane jest niską klasą gleb. Przy rozdrobnionej strukturze gospodarstw, niezbędna jest poprawa ich ekonomiki, której wsparcie przewiduje nowy Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.
12. Gmina Tuchomie posiada zasoby do rozwoju turystyki, zwłaszcza turystyki weekendowej. Gmina posiada potencjał do rozwoju agroturystyki. Plusem jest posiadanie przez gminę produktu turystycznego, jakim jest targowisko „Mój Rynek”. Warto rozwijać i promować lokalny produkt turystyczny, co może wpłynąć na wykreowanie marki turystycznej gminy, istotnej dla rozwoju gospodarczego gminy.
13. Gminny system gospodarki odpadami funkcjonuje bardzo dobrze, a to za sprawą Zakładu Zagospodarowania Odpadów Sierzno w Sierznie. Wysoki procent segregacji odpadów świadczy o dużej świadomości ekologicznej mieszkańców gminy.

14. 89.5% gospodarstw domowych korzysta z instalacji kanalizacyjnej i ponad 98% z instalacji wodociągowej, co świadczy o optymalnym rozwoju systemu wodno – kanalizacyjnego.
15. Na terenie gminy nadal funkcjonują stare piece węglowe o słabych właściwościach grzewczych, zużywające duże ilości węgla na jednostkę wytworzonej energii, stąd należałoby promować wymianę instalacji na nowoczesne, wykorzystujące opał ekologiczny.
16. Ponad połowa sieci dróg krajowych, powiatowych oraz gminnych wymaga remontów i modernizacji.
17. Infrastruktura teletechniczna w gminie jest słabo rozwinięta. Na terenie gminy odnotowuje się brak do szerokopasmowego Internetu.
18. Gmina Tuchomie posiada możliwości rozwoju zasobów mieszkaniowych, w tym zasobów socjalnych i komunalnych.
19. Gospodarka finansami gminy jest prowadzona racjonalnie.

6. Wnioski z badania ankietowego wśród mieszkańców gminy

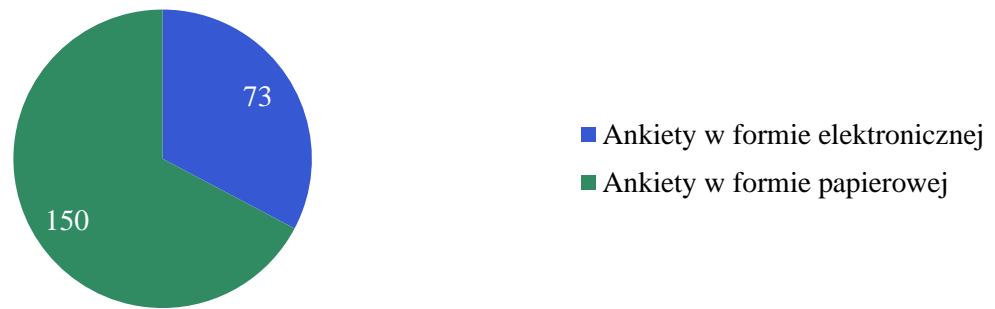
W celu zebrania opinii mieszkańców na temat działań strategicznych Gminy Tuchomie, przeprowadzono badania ankietowe, w których udział wzięło 223 ankietowanych.

Ankiety zostały rozprowadzone za pośrednictwem sołtysów wszystkich miejscowości gminy oraz pracowników Urzędu Gminy w Tuchomiu. Dodatkowo arkusz ankiety został opublikowany na oficjalnej stronie internetowej Gminy Tuchomie – www.tuchomie.pl, dając możliwość wypowiedzi wszystkim zainteresowanym.

Do dnia 31 01 2014 roku do Urzędu Gminy w Tuchomiu wpłynęło 223 ankiety, z czego 73 zostały wypełnione poprzez formularz na stronie internetowej urzędu a pozostałe 150 ankiet w formie papierowej zostało złożonych do urny w Urzędzie Gminy.

Wykres 9 Liczba ankiet

Źródło: opracowanie własne

Ankieta składała się z 10 pytań, w tym jednego otwartego. Na końcu ankiety umieszczono metryczkę. Nie wszyscy ankietowani udzielili odpowiedzi na wszystkie pytania zawarte w ankiecie. Podane wartości przedstawiają liczbę osób, które zaznaczyły odpowiedzi.

Płeć zaznaczyło 198 osób tj. 74 kobiety i 124 mężczyzn. Procentowo oznacza to 56 % udział kobiet i 44 % mężczyzn w badaniu. Najwięcej ankiet wypełniły osoby z przedziału wiekowego 30-39 lat – 59 osób i 20-29 lat – 40 osób. Osoby powyżej 60 roku życia wypełniły 32 ankiety, a w przedziale wiekowym 50-59 lat – 26 osób. Najmniej zainteresowane badaniem ankietowym były osoby wieku do 19 lat – 5 osób.

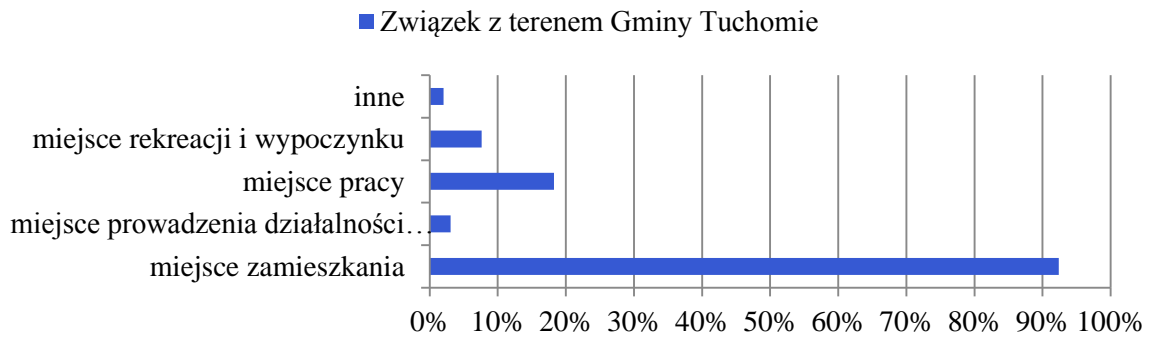
Spośród ankietowanych 67 osób posiada wykształcenie wyższe, 63 średnie, 53 zasadnicze a 16 podstawowe.

16 ankiet wypełnili uczniowie i studenci, 27 osoby bezrobotne, 24 rolników, 40 emerytów i rencistów, 14 przedsiębiorców, 72 osoby pracujące i 4 zakwalifikowane do kategorii inne.

Związek respondentów z terenem obrazuje poniższy wykres.

Wykres 10 Związek z terenem Gminy Tuchomie

Źródło: opracowanie własne

W **pierwszym pytaniu** ankietowani oceniali warunki życia w gminie Tuchomie. Wyniki badań przedstawia poniższa tabela:

Strategia Rozwoju Gminy Tuchomie na lata 2014 – 2020

1. Jak Pan/Pani ocenia warunki życia w Gminie Tuchomie?

Odpowiedź	% Odpowiedzi			
	Bardzo dobrze	Dobrze	Źle	Bardzo źle
Warunki mieszkaniowe	19,29% (38)	74,62% (147)	5,58% (11)	0,51% (1)
Bezpieczeństwo publiczne mieszkańców	7,54% (15)	82,91% (165)	9,05% (18)	0,50% (1)
Zabezpieczenie opieki nad dziećmi do lat 3	7,11% (14)	51,27% (101)	31,47% (62)	10,15% (20)
Dostępność placówek przedszkolnych	19,29% (38)	68,53% (135)	9,64% (19)	2,54% (5)
Dostępność placówek szkolnych	33,17% (66)	58,79% (117)	7,04% (14)	1,01% (2)
Dostępność punktów usługowo-handlowych	29,56% (60)	62,56% (127)	6,40% (13)	1,48% (3)
Stan nawierzchni dróg	2,48% (5)	28,71% (58)	47,52% (96)	21,29% (43)
Sieć oświetlenia ulicznego	12,00% (24)	61,50% (123)	19,00% (38)	7,50% (15)
Sieć wodociągowa	23,88% (48)	65,67% (132)	6,97% (14)	3,48% (7)
Stopień skanalizowania grunty	25,50% (51)	59,00% (118)	13,00% (26)	2,50% (5)
Transport publiczny (komunikacja zbiorowa)	4,52% (9)	46,23% (92)	40,70% (81)	8,54% (17)
Oferta inwestycyjna gminy (dzięki, której gmina jest atrakcyjna dla inwestorów z zewnątrz)	7,04% (14)	57,79% (115)	27,64% (55)	7,54% (15)
Stan środowiska naturalnego	18,91% (38)	69,15% (139)	11,44% (23)	0,50% (1)
System segregacji odpadów na terenie gminy	22,89% (46)	60,20% (121)	13,93% (28)	2,99% (6)
Świadomość ekologiczna mieszkańców	11,88% (24)	45,54% (92)	36,64% (72)	6,93% (14)
Czystość i porządek na terenie gminy	5,97% (12)	79,60% (160)	14,43% (29)	0,00% (0)
Dbalność mieszkańców o czystość i estetykę posesji	3,47% (7)	76,73% (155)	17,33% (35)	2,48% (5)
Opieka zdrowotna - JAKOŚĆ	2,51% (5)	38,69% (77)	46,23% (92)	12,56% (25)
Opieka zdrowotna - DOSTĘPNOŚĆ	3,06% (6)	45,92% (90)	40,31% (79)	10,71% (21)
Opieka społeczna - JAKOŚĆ	6,12% (12)	59,18% (116)	26,00% (49)	9,69% (19)
Opieka społeczna - DOSTĘPNOŚĆ	7,11% (14)	60,91% (120)	26,90% (53)	5,08% (10)
Oferta kulturalna - JAKOŚĆ	9,09% (18)	56,06% (111)	29,29% (58)	5,56% (11)
Oferta kulturalna - DOSTĘPNOŚĆ	10,66% (21)	63,45% (125)	20,81% (41)	5,08% (10)
Oferta sportowo - rekreacyjna - JAKOŚĆ	20,71% (41)	60,61% (120)	17,68% (35)	1,01% (2)
Oferta sportowo - rekreacyjna - DOSTĘPNOŚĆ	24,75% (49)	60,10% (119)	12,63% (25)	2,53% (5)
Organizacja przestrzeni publicznej (parki, place zabaw)	28,14% (56)	61,61% (123)	9,55% (19)	0,50% (1)
Stopień integracji społeczności lokalnej	6,60% (13)	56,85% (112)	31,98% (63)	4,57% (9)
Dostęp do Internetu	11,50% (23)	56,00% (112)	27,50% (55)	6,00% (10)
Jakość obsługi mieszkańców przez gminne jednostki - SZKOŁY	18,09% (36)	66,33% (132)	14,07% (28)	1,51% (3)
Jakość obsługi mieszkańców przez gminne jednostki - GOK	13,00% (26)	61,00% (122)	19,00% (38)	7,00% (14)
Jakość obsługi mieszkańców przez gminne jednostki - GOPS	9,09% (18)	59,60% (118)	24,24% (48)	7,07% (14)
Jakość obsługi mieszkańców przez gminne jednostki - BIBLIOTEKE PUBLICZNE	17,17% (34)	67,68% (134)	11,11% (22)	4,04% (8)
Stopa życiowa mieszkańców gminy	1,52% (3)	62,44% (123)	32,49% (64)	3,55% (7)
Lokalny rynek pracy (możliwość znalezienia pracy na terenie gminy)	3,47% (7)	27,72% (56)	49,50% (100)	19,31% (39)
Warunki prowadzenia działalności produkcyjnej (udogodnienia i usługi dla przedsiębiorców, dostęp do informacji na temat zakładania działalności)	2,03% (4)	48,73% (96)	42,13% (83)	7,11% (14)
Oferta turystyczna gminy	5,50% (11)	57,50% (115)	29,50% (59)	7,50% (15)
Estetyka i wizerunek gminy	9,90% (20)	73,76% (149)	13,86% (28)	2,48% (5)

W pytaniu 2 zbadano, jak mieszkańcy widzą ważność realizacji poszczególnych przedsięwzięć, dotyczących życia publicznego. Wyniki zaprezentowano poniżej w formie tabeli:

3. Proszę ocenić ważność realizacji poniższych przedsięwzięć na terenie Gminy Tuchomie w perspektywie najbliższych lat.

Odpowiedź	% Odpowiedzi			
	Bardzo ważne	Ważne	Nieważne	Zbędne
Wspieranie rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości	44,06% (89)	50,50% (102)	4,95% (10)	0,50% (1)
Zwiększenie bezpieczeństwa publicznego mieszkańców	31,68% (64)	56,44% (114)	5,94% (12)	5,94% (12)
Zabezpieczenie opieki nad dziećmi do lat 3	44,22% (88)	44,22% (88)	9,05% (18)	2,51% (5)
Poprawa infrastruktury drogowej (remonty i budowa dróg)	72,77% (147)	24,75% (50)	1,98% (4)	0,50% (1)
Budowa infrastruktury okołodrogowej - OŚWIETLENIE ULICZNE	35,64% (72)	49,01% (99)	12,87% (26)	2,48% (5)
Budowa infrastruktury okołodrogowej - CHODNIKI I ŚCIEŻKI ROWEROWE	35,82% (72)	50,75% (102)	8,96% (18)	4,48% (9)
Budowa infrastruktury okołodrogowej - SYGNALIZACJA ŚWIETLNA	19,50% (39)	25,00% (50)	26,50% (53)	29,00% (58)
Rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowej	22,28% (45)	58,91% (119)	15,84% (32)	2,97% (6)
Rozbudowa i modernizacja sieci kanalizacyjnej	21,78% (44)	58,42% (118)	16,83% (34)	2,97% (6)
Budowa sieci gazowej	20,40% (41)	25,87% (52)	29,85% (60)	23,88% (48)
Wydzielanie i uzbrajanie terenów inwestycyjnych	27,00% (54)	57,00% (114)	14,00% (28)	2,00% (4)
Zwiększenie dostępności opieki zdrowotnej	55,72% (112)	39,30% (79)	4,48% (9)	0,50% (1)
Zwiększanie pomocy społecznej dla najuboższych	33,83% (68)	56,22% (113)	4,98% (10)	4,98% (10)
Szersze wspieranie działań kulturalnych i artystycznych	20,60% (41)	59,80% (119)	16,58% (33)	3,02% (6)
Szersze wspieranie działań promujących gminę	23,88% (48)	53,23% (107)	16,42% (33)	6,47% (13)
Budowa obiektów sportowo-rekreacyjnych	27,36% (55)	36,32% (73)	26,37% (53)	9,95% (20)
Budowa i modernizacja budynków użyteczności publicznej (świetlic, ośrodków zdrowia, domów kultury, itp.)	24,26% (49)	43,56% (88)	25,74% (52)	6,44% (13)
Dalsze działania w zakresie selekcji, wykorzystywania i zagospodarowania odpadów	28,22% (57)	58,91% (119)	9,41% (19)	3,47% (7)
Zwiększenia świadomości ekologicznej mieszkańców	35,64% (72)	55,94% (113)	7,92% (16)	0,50% (1)
Poprawa estetyki gminy (np. nowe tereny zielone)	30,69% (62)	51,49% (104)	13,85% (28)	3,96% (8)

Inne, wyróżnione przez ankierów, działania ważne dla gminy:

- Bezpieczeństwo na drodze – przejścia dla pieszych, chodniki, monitoring,
- Zagospodarowanie terenu dawnego basenu w Tuchomiu
- Poprawa infrastruktury sportowej

W pytaniu 3 zapytano ankietowanych, jakie problemy występują ich zdaniem na terenie Gminy Tuchomie. Wyniki przedstawia poniższa tabela:

5. Jakie problemy Pana/Pani zdaniem występują na terenie Gminy Tuchomie?

Odpowiedź	% Odpowiedzi			
	Wysokie zagrożenie	Średnie zagrożenie	Niskie zagrożenie	Brak problemu
Przestępczość	5,00% (10)	35,50% (71)	52,00% (104)	7,50% (15)
Przestępczość młodocianych	14,57% (29)	38,19% (76)	43,22% (86)	4,02% (8)
Bezrobocie	49,26% (100)	38,42% (78)	11,82% (24)	0,49% (1)
Ubóstwo	27,00% (54)	43,00% (86)	28,00% (56)	2,00% (4)
Alkoholizm	32,84% (66)	41,29% (83)	25,37% (51)	0,50% (1)
Przemoc w rodzinie	11,50% (23)	40,00% (80)	46,00% (92)	2,50% (5)
Narkomania	15,92% (32)	32,84% (66)	42,29% (85)	8,96% (18)

Pytanie 4 brzmiało: „Co Pan/Pani sądzi o?”

Ankietowani mogli wyrazić swoją opinię na temat planowanych poniższych działań:

7. Co sądzi Pan/Pani o:

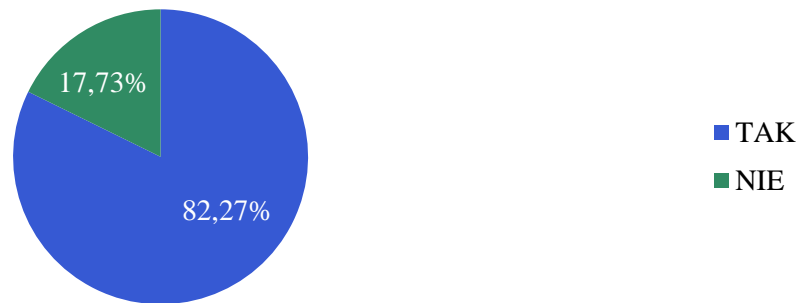
Odpowiedź	% Odpowiedzi		
	Jestem ZA	Jestem PRZECIW	Nie mam zdania
Utworzeniu Zakładu Gospodarki Komunalnej w Gminie Tuchomie? (w celu zwiększenia obsługi mieszkańców)	50,74% (103)	27,09% (55)	22,17% (45)
Utworzeniu Straży Gminnej w Gminie Tuchomie?	17,33% (35)	66,83% (135)	15,84% (32)
Przekazaniu budynku Centrum Międzynarodowych Spotkań w Tuchomiu dla osób prywatnych w drodze dzierżawy?	43,78% (88)	35,32% (71)	20,90% (42)
Przeniesieniu Gminnego Ośrodka Kultury do budynku Centrum Międzynarodowych Spotkań w Tuchomiu?	52,24% (105)	23,88% (48)	23,88% (48)
Odnawialnych źródeł energii - SOLARY I FOTOWOLTAIKA	89,60% (181)	2,48% (5)	7,92% (16)
Odnawialnych źródeł energii - KOTŁOWNIE NA BIOMASĘ	51,00% (102)	21,00% (42)	28,00% (56)
Odnawialnych źródeł energii - WIATRAKI	64,36% (130)	22,77% (46)	12,87% (26)
Odnawialnych źródeł energii - BIOGAZOWNIE	38,69% (77)	33,67% (67)	27,64% (55)
Odnawialnych źródeł energii - POMPY CIEPŁA	72,50% (145)	7,50% (15)	20,00% (40)
Zakupie gruntów pod budownictwo i jezior na potrzeby gminy i mieszkańców?	68,32% (138)	10,89% (22)	20,79% (42)
Renaturalizacji jeziora Orlicko w Tuchomiu? Odtworzenie jeziora Orlicko, z którego w latach 60-tych spuszczone wodę.	64,00% (128)	21,00% (42)	15,00% (30)

Pytanie 6 dotyczyło opinii badanych o rozszerzeniu konsultacji społecznych. Odpowiedzi udzieliły 203 osoby. Znaczna większość, tj. 82,27% opowiedziało się za rozszerzeniem konsultacji, natomiast 17,73% głosów było przeciwko.

Przedstawia to poniższy wykres:

Wykres 11 Czy jest Pan/Pani za rozszerzeniem zakresu konsultacji społecznych?

Źródło: opracowanie własne

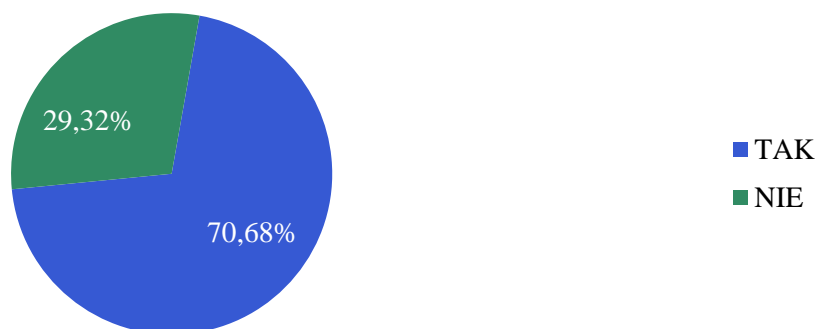
W pytaniu 7 poproszono ankietowanych o określenie, czy Gmina Tuchomie ma potencjał z wizją na przyszłość, który powinna szczególnie rozwijać oraz przedstawienie propozycji. 68 osób odpowiedziało na to pytanie. 9 osób odpowiedziało że ma, jednak nie podało przykładu. 12 ankietowanych odpowiedziało, że potencjałem Gminy jest turystyka. Duże znaczenie dla mieszkańców ma budowa dróg i chodników oraz zwiększanie liczby miejsc pracy. Wśród pozostałych odpowiedzi znalazły się następujące przykłady: rozpowszechnienie agroturystyki, wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii, zadbane tereny zielone, sportowe i rekreacyjne, renaturalizacja jeziora Orlicko.

Z odpowiedzi na **pytanie 8** wynika, że informacje o działaniach, podejmowanych przez władze lokalne i wydarzeniach lokalnych, mieszkańcy najczęściej czerpią ze strony internetowej (52,50% - 105 osób), z prasy lokalnej (50,50% - 101 osób), od znajomych i sąsiadów (35,50% - 71 osób), z tablic ogłoszeń (34%). W drugiej części pytania 8 spytano o źródła, z których mieszkańcy chcieliby otrzymywać informacje. Najwięcej osób zadeklarowało gminną stronę internetową (50,51%) , 88 osób wyraziło chęć dowiadywania się o lokalnych wydarzeniach z prasy(44,44%).

Na pytanie 9 „Czy odwiedza Pan/Pani stronę internetową Gminy Tuchomie?” odpowiedziało 191 osób. 135 osób ankietowanych odpowiedziało na to pytanie twierdząco, co stanowi 70,68% udzielonych odpowiedzi, natomiast 56 osób (29,32%) zaznaczyło odpowiedź NIE .

Wykres 12 Czy odwiedza Pani/Pan stronę internetową Gminy Tuchomie?

Źródło: opracowanie własne

Pytanie 10 dotyczyła oceny pracy urzędników Urzędu Gminy w Tuchomiu. Mieszkańcy oceniali pracę urzędników w następujących kategoriach:

- indywidualne traktowanie interesanta,
- kompetencje pracowników,
- czas załatwienia sprawy,
- kultura osobista i zachowanie pracowników,
- pomoc w udzieleniu informacji,
- łatwość w dotarciu do właściwego pracownika,
- wygląd i wyposażenie urzędu.

Wyniki przedstawia poniższa tabela:

13. Jak ocenia Pan/Pani pracę urzędników Urzędu Gminy w Tuchomiu?

Odpowiedź	% Odpowiedzi			
	Bardzo dobrze	Dobrze	Źle	Bardzo Źle
Indywidualne traktowanie interesanta	16,24% (32)	64,97% (128)	14,72% (29)	4,06% (8)
Kompetencje pracowników (poziom wiedzy)	11,68% (23)	60,91% (120)	20,81% (41)	6,60% (13)
Czas załatwienia spraw (szybkość obsługi)	12,24% (24)	57,65% (113)	24,49% (48)	5,61% (11)
Kultura osobista i zachowanie pracowników	13,85% (27)	64,10% (125)	17,95% (35)	4,10% (8)
Pomoc w udzielaniu informacji	14,21% (28)	56,35% (111)	24,37% (48)	5,08% (10)
Łatwość dotarcia do właściwego pracownika	12,82% (25)	69,74% (136)	14,36% (28)	3,08% (6)
Wygląd i wyposażenie urzędu	25,89% (51)	65,99% (130)	7,11% (14)	1,02% (2)

7. Analiza SWOT gminy Tuchomie

Analiza SWOT jest narzędziem analitycznym, wykorzystywanym w procesie planowania strategicznego. Polega na zidentyfikowaniu mocnych (strengths) i słabych (weaknesses) stron analizowanego obszaru oraz przeciwstawienie im możliwych przyszłych szans (opportunities) i zagrożeń (threats).

Przed analizą SWOT dokonano bieżącej oceny miejsca życia, pracy i aktywności zespołu strategicznego. Metodą burzy mózgów uczestnicy warsztatu oceniali rzeczywisty obraz gminy Tuchomie, odpowiadając na pytania:

Jak Gmina Tuchomie wygląda dziś? Jakie braki widzicie Państwo dziś?

Dziś w Gminie Tuchomie widoczne są **ATUTY**:

- rozbudowana, zmodernizowana i atrakcyjna wizualnie infrastruktura – lokale socjalne, solary, sprawna sieć wodno-kanalizacyjna
- aktywne społeczeństwo
- czystość gminy, dbałość o recykling
- walory przyrodnicze – ukształtowanie terenu, lasy, jeziora, rzeki, czyste powietrze
- ciekawe i urokliwe szlaki turystyczne
- dobra baza gastronomiczna
- liczne zajęcia edukacyjne o charakterze pozaszkolnym dla dzieci i młodzieży
- produkty regionalne – chleb, miód, ryby, runo leśne
- bezpieczne, nowoczesne place zabaw, ciekawe miejsca rekreacji i sportu (siłownie pod chmurką)
- bogata oferta kulturalna

Najbardziej odczuwalne **BRAKI** w dzisiejszej Gminie to:

- niewystarczająca liczba kąpielisk, pól biwakowych i wypożyczalni sprzętu pływającego
- brak szerokopasmowego dostępu do Internetu
- brak siłowni/ salonu fitness/ stadionu i strzelnicy
- niewystarczająca opieka zdrowotna w zakresie usług specjalistycznych i rehabilitacji
- wykorzystanie energii odnawialnej oraz brak edukacji w tym zakresie

- słaba nawierzchnia dróg

Gmina Tuchomie w roku 2020?

Na pytanie, jak będzie wyglądać Gmina Tuchomie w roku 2020, mieszkańcy stwierdzili, że będzie to Gmina (1) korzystająca głównie z energii odnawialnej, przez co przyjazna środowisku naturalnemu. Widoczne będzie zwiększenie liczb wiatraków, fotowolt i pomp ciepła. (2) Funkcjonować będą minimum dwie spółdzielnie socjalne, zajmujące się przetwórstwem owoców i warzyw, ziół oraz runa leśnego. (3) Poprawi się jakość usług zdrowotnych. Na terenie Gminy w 2020 świadczona będzie specjalistyczna opieka medyczna, usługi rehabilitacyjne i pielęgnacyjne. (4) Edukacja odpowiadać będzie nowoczesnym potrzebom ucznia tj. program zajęć lekcyjnych będzie wzbogacony o elementy interaktywne, naukę języków obcych/języka kaszubskiego oraz kształtowanie postaw społecznych i obywatelskich. Mieszkańcy gminy będą aktywnie uczestniczyć w warsztatach i zajęciach kulturalnych. Funkcjonować będzie Uniwersytet III Wieku oraz Akademia Przedszkolaka.

(5) Zwiększy się liczba mieszkań socjalnych i pomieszczeń na wynajem. (6) Gmina Tuchomie będzie mogła się pochwalić dobrą nawierzchnią dróg oraz rozbudowaną siecią ścieżek rowerowych. (7) Powstaną nowe tereny inwestycyjne oraz punkty konsultacji dla młodych przedsiębiorców. (8) Gmina Tuchomie będzie miejscem „bez barier”, dostosowanym do potrzeb osób niepełnosprawnych i seniorów.

Co jest potrzebne aby ta wizja stała się rzeczywistością ?

- budowa mieszkań na wynajem, w tym małych, niedrogich domostw dla seniorów oraz młodych małżeństw
- nawiązanie współpracy z lekarzami specjalistami, laboratoriami medycznymi oraz poradniami rehabilitacyjnymi, w celu przeniesienia usług na teren Gminy Tuchomie
- budowa i organizacja pobytu czasowego/dziennego dla osób starszych i niepełnosprawnych
- wprowadzenie do programu zajęć pozalekcyjnych zajęć z myślenia kreatywnego i komunikacji społecznej
- rozwój wolontariatu

Analiza SWOT

Analiza SWOT, przeprowadzona podczas spotkania z zespołem strategicznym, pozwoliła na syntetyczne ujęcie pozytywnych i negatywnych cech gminy Tuchomie oraz wyeksponowała możliwe czynniki zewnętrzne, które mogą wywrzeć duży wpływ na rozwój tego obszaru.

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none">– wyjątkowe ukształtowanie terenu, czyste wody, powietrze oraz atrakcyjne położenie geograficzne– teren, dający możliwość stworzenia dobrej jakości w wielu aspektach życia społecznego, jak bezpieczne mieszkanie i funkcjonowanie w przestrzeni bez zgiełku i hałasu– aktywne społeczeństwo z silnie rozbudowanym sektorem organizacji pozarządowych– obecność lokalnych autorytetów, grupa aktywnych liderów wiejskich kierujących się zasadą: od pomysłu do realizacji– czysty ekologicznie obszar wraz z korzystnymi warunkami naturalnymi dla rozwoju energetyki odnawialnej– dobry stan infrastruktury technicznej – stałe modernizacje, adaptacje, usprawnienia– wysoki poziom przedsiębiorczości i stały rozwój rynku zbytu usług i produktów– silnie rozwinięte rolnictwo– bogate dziedzictwo kulturowe i historyczne terenu oraz jego atrakcyjność przyrodnicza i turystyczna– wysoki potencjał bazy oświatowej, kulturowej i turystycznej - dobrze funkcjonujące ośrodki, działania skorelowane z potrzebami mieszkańców– dobry stan dróg na terenie gminy, rozbudowana sieć ścieżek pieszo-rowerowych	<ul style="list-style-type: none">– bezrobocie kobiet– niewykorzystany pod względem turystycznym i przyrodniczym potencjał atrakcyjności obszarowej, związany z brakiem rozpoznawalnego i wyróżniającego Gminę produktu regionalnego, turystycznego i kulturowego– brak możliwości przekształcenia większości obszaru Gminy w tereny przemysłowe, a co za tym idzie, trudność w przygotowaniu oferty inwestycyjnej i pozyskaniu inwestora strategicznego– starzejące się społeczeństwo oraz migracja zarobkowa wśród ludzi młodych i dobrze wykształconych– słaba komunikacja, niskie zaangażowanie społeczne mieszkańców gminy– brak miejsc pracy dla osób wykształconych– nadal dominujące niskie kwalifikacje zawodowe, niewystracający transfer wymiany wiedzy branżowej i zawodowej pomiędzy starym i nowym pokoleniem– słabe gleby

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none">– transfer wiedzy, umiejętności i postaw przedsiębiorczych ludzi młodych wracających z emigracji– korzystanie ze środków unijnych, dotacji i grantów– intensyfikacja działań wykorzystujących korzystną lokalizację turystyczną (m.in. rozszerzenie oferty turystycznej, rozwój agroturystyki– odkrycie złóż naturalnych– pojawienie się nowych inwestorów– promowanie zdrowego stylu życia, ekodywności, regionalizmów i produktów naturalnych– wzmocnienie działań na rzecz promocji i rozpowszechniania dziedzictwa kulturowego i turystycznego– wzrost współpracy instytucji publicznych i organizacji społecznych w różnych dziedzinach życia obywatelskiego,– zmiana postaw społecznych, w tym w zakresie zwiększenia mobilności przestrzennej, zawodowej oraz aktywności obywatelskiej– wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców oraz działania na rzecz rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii (OZE), widoczne inwestycje w OZE – kolektory słoneczne, działania na rzecz ograniczenia szkodliwych emisji	<ul style="list-style-type: none">– wzrost zatrudnienia nierejestrowanego oraz brak rozwiązań legislacyjnych, umożliwiających zmniejszenie tzw. „szarej strefy”– zwiększenie napięcia w relacjach polityczno – ekonomicznych, powodujące spadek bezpieczeństwa kraju– spadek możliwości pozyskiwania finansowych środków zewnętrznych, spowodowany zmianami prawnymi, przekładającymi się na większe niż dotychczas zaangażowanie finansowe JST– zwiększenie popytu, związane z „modą” na produkty żywnościowe powstające metodami przemysłowymi

Kierunki rozwoju, wyznaczone gminie Tuchomie na lata 2014 – 2020, będą bazować na mocnych stronach gminy oraz wykorzystaniu szans zidentyfikowanych w analizie SWOT. Ważne jest, aby uniknąć zagrożeń oraz w jak największym stopniu zminimalizować skutki słabych stron.

8. Wizja i misja dla gminy Tuchomie

Wizja rozwoju gminy to pożądaný obraz przyszłości jednostki, jej sytuacji gospodarczej i społecznej za kilka lat. Stanowi pewien stan docelowy, do którego dążyć będzie cała wspólnota samorządowa, tj. władze lokalne oraz ich partnerzy, wykorzystując przy tym możliwości płynące z własnych przewag i szans, pojawiających się w otoczeniu. Obraz, określony zapisami wizji, przewiduje stworzenie warunków do trwałego rozwoju gospodarczego i społecznego gminy Tuchomie.

Sposobem urzeczywistnienia zakładanej wizji jest misja. Stanowi ona nadrzędny cel funkcjonowania wspólnoty samorządowej. Określa przede wszystkim rolę władz w procesie rozwoju, ale ma równocześnie integrować, motywować i rozbudzać aspiracje całej społeczności lokalnej. Stanowi jasny przekaz dla turystów i gości, odwiedzających gminę.

WIZJA

Gmina Tuchomie w roku 2020 będzie obszarem zrównoważonego rozwoju, aktywnego, wykształconego i zdrowego społeczeństwa, wysokiego poziomu życia, wykorzystującym walory przyrodnicze i infrastrukturę rekreacyjno- sportową

MISJA

Misją Gminy jest podniesienie poziomu i jakości życia mieszkańców oraz zapewnienie dogodnych warunków do rozwoju przedsiębiorczości, rolnictwa i turystyki poprzez poprawę stanu i dostępności do infrastruktury społecznej i technicznej oraz zwiększenie atrakcyjności gminy jako miejsca życia, pracy, nauki i wypoczynku

9. Obszary i cele strategiczne

Na podstawie analizy obecnego stanu rozwoju gminy, określono trzy główne, ściśle od siebie zależne oraz połączone ze sobą obszary, na których powinien koncentrować się wysiłek strategiczny:

1. Obszar społeczny
2. Obszar gospodarczy
3. Obszar infrastruktury i środowiska

Dla każdego z głównych obszarów rozwoju opracowany został cel strategiczny, który uszczegółowiony jest dostosowanymi do zagadnienia celami operacyjnymi. Dla ich urzeczywistnienia wyodrębniono natomiast kierunki działań – przykładowe interwencje do realizacji. Należy je jednak odbierać jako pewną propozycję, otwartą listę przedsięwzięć w danym zakresie, opisującą ogólne ramy koncentracji aktywności finansowej, programowej oraz organizacyjnej całej wspólnoty gminy Tuchomie w perspektywie długofalowej.

Cel strategiczny	Cel operacyjny	Kierunki działań
OBSZAR SPOŁECZNY		
AKTYWNI MIESZKAŃCY SIŁĄ NAPEĐDOWĄ ROZWOJU GMINY	1. Budowanie kapitału społecznego	<ul style="list-style-type: none">1.1 wzrost poziomu tożsamości lokalnej1.2 rewitalizacja przestrzeni publicznej1.3 upowszechnianie wolontariatu1.4 promowanie aktywności organizacji pozarządowych1.5 promowanie międzysektorowych form współdziałania spółdzielczości socjalnej ze szczególnym uwzględnieniem opieki nad osobami starszymi oraz niepełnosprawnymi1.6 działania na rzecz integracji społeczności lokalnej1.7 stworzenie gminnego programu aktywizacji osób starszych promującego m. in.: aktywne członkostwo w organizacjach pozarządowych, wykorzystanie osób starszych np. jako przewodników lub nauczycieli zawodu1.8 stworzenie gminnego programu aktywizacji osób biernych zawodowo i bezrobotnych1.9 tworzenie warunków do powstawania lokalnych inicjatyw edukacyjnych, podnoszących kwalifikacje lokalnej społeczności

	2. Rozwój usług opieki zdrowotnej, profilaktycznej i społecznej	<ul style="list-style-type: none">2.1. wspieranie i promocja badań profilaktycznych2.2. rozwój ochrony zdrowia w placówkach edukacyjnych2.3. promocja, kształtowanie i pobudzanie świadomości mieszkańców w zakresie zdrowego stylu życia i odżywiania2.4. propagowanie i wspieranie inicjatyw wykorzystujących infrastrukturę rekreacyjno- sportową w celu wypracowania zachowań prozdrowotnych2.5. poprawa dostępności do wysokiej jakości usług medycznych o charakterze ogólnym i specjalistycznym2.6. kształtowanie, pobudzanie świadomości oraz wsparcie osób wykluczonych społecznie
	3. Podwyższenie poziomu wykształcenia i edukacji mieszkańców gminy	<ul style="list-style-type: none">3.1. tworzenie i realizacja programów zajęć wyrównawczych i pozalekcyjnych w szkołach, w tym nauka przedsiębiorczości i komunikacji3.2. stworzenie gminnego programu edukacji ekologicznej dzieci i młodzieży3.3. wspieranie oraz stworzenie dogodnych warunków do rozwoju form opieki nad dziećmi do lat trzech3.4. wsparcie programów edukacyjnych na rzecz uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych3.5. kontynuowanie efektywnych działań edukacyjnych i pozalekcyjnych na poziomie podstawowym i gimnazjalnym3.6. organizacja zajęć edukacyjnych oraz kształcenia ustawicznego dla osób dorosłych – warsztaty, grupy i „koła” tematyczne, kursy z uwzględnieniem osób starszych i niepełnosprawnych

	4. Wzrost tożsamości lokalnej poprzez ofertę kulturalną i aktywne spędzanie wolnego czasu	<ul style="list-style-type: none">4.1. zwiększenie jakości funkcjonowania obiektów kultury4.2. opracowanie i rozbudowa programów kultury weekendowej i jej popularyzacja4.3. organizacja dodatkowych zajęć i kół zainteresowań w dziedzinie kultury i tożsamości regionalnej4.4. tworzenie warunków oraz działania na rzecz wzbogacenia oferty sposobów spędzania wolnego czasu przez mieszkańców gminy
OBSZAR GOSPODARCZY		
PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I DOGODNE WARUNKI DO INWESTOWANIA FILARAMI ROZWOJU GOSPODARCZEGO GMINY TUCHOMIE	1. Stworzenie sprzyjających warunków do rozwoju przedsiębiorczości prowadzących do rozwoju zatrudnienia	<ul style="list-style-type: none">1.1 doradztwo dla osób zakładających i prowadzących działalność gospodarczą1.2 promowanie preferencyjnych warunków prowadzenia działalności gosp. – ulgi i zwolnienia1.3 promocja kształcenia zawodowego, ze szczególnym uwzględnieniem umiejętności praktycznych1.4 kształcenie ustawiczne, umożliwiające przekwalifikowanie lub zmianę kwalifikacji zawodowych1.5 promowanie działalności klastrowej oraz działania zmierzające do integracji przedsiębiorców w celu pozyskania nowych rynków zbytu i promocji1.6 ułatwienie wejścia na rynek pracy osób niepełnosprawnych
	2. Modernizacja i uatrakcyjnienie istniejących zasobów gospodarczych i infrastrukturalnych	<ul style="list-style-type: none">2.1 określenie i przystosowanie terenów pod inwestycje2.2 wykorzystanie odnawialnych źródeł energii wspomagającej działalność gospodarczą i rolniczą2.3 modernizacja i dostosowanie budynków przemysłowych i gospodarczych do aktualnych potrzeb i kierunków rozwoju gospodarki

	<p>3. Bogata oferta turystyczna, kulturalna i usługowa nowym obszarem przedsiębiorczości gminy</p>	<p>3.1 przygotowanie i promowanie gotowej oferty rekreacyjno- turystycznej ze szczególnym uwzględnieniem turystyki weekendowej 3.2 zmiana kierunku działań z produkcji rolnej na agroturystykę 3.3 rozbudowa bazy turystycznej i okołoturystycznej 3.4 powstanie Punktu Informacji Turystycznej 3.5 promocja lokalnych produktów i przedsiębiorców – kampania, produkt regionalny, cykliczne imprezy na poziomie regionu</p>
<p>OBSZAR INFRASTRUKTURY I ŚRODOWISKA</p>		
<p>CZYSSTE ŚRODOWISKO, ROZWIINIĘTA INFRASTRUKTURA TECHNICZNA GMINY, OPARTA O ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII</p>	<p>1. Budowa , rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej i drogowej gminy</p>	<p>1.1 dostosowanie gminnej sieci kanalizacyjnej i obiektów usługowych do obowiązujących standardów 1.2 poprawa nawierzchni dróg i ścieżek rowerowych na terenie gminy 1.3 modernizacja i rozbudowa energooszczędnego oświetlenia drogowego 1.4 modernizacja boiska sportowego 1.5 rozwój infrastruktury turystycznej w miejscach atrakcyjnych turystycznie 1.6 budowa sieci gazowej na terenie gminy 1.7 poprawa dostępności szerokopasmowego Internetu</p>
	<p>2. Zwiększenie atrakcyjności terenów inwestycyjnych</p>	<p>2.1. przygotowanie terenów pod budownictwo mieszkaniowe, letniskowe, usługowe i przemysłowe 2.2. promocja terenów przeznaczonych pod usługi mieszkaniowe i przemysłowe 2.3. zwiększenie bezpieczeństwa na terenie gminy 2.4. zwiększenie atrakcyjności turystycznej poprzez budowę ścieżek rowerowych i tras kajakowych</p>

	3. Ochrona środowiska naturalnego , promocja OZE	<ol style="list-style-type: none">3.1. obniżenie poziomów emisji przez modernizację systemów ogrzewania3.2. modernizacja linii elektroenergetycznych3.3. termomodernizacja wszystkich obiektów gminnych3.4. rozwój odnawialnych źródeł energii poprzez wykorzystanie energii wiatrowej, słonecznej i wodnej3.5. promocja dbałości o stan środowiska, w oparciu o zasady zrównoważonego rozwoju i edukacja ekologiczna w tym zakresie3.6. zachowanie terenów o unikatowych walorach krajobrazowych3.7. zagospodarowanie osadów ściekowych poprzez budowę elektrowni biogazowej3.8. zamknięcie i rekultywacja starych składowisk odpadów
--	--	---

Ponadto, by zapewnić kontrolę nad stopniem realizacji poszczególnych celów niniejszej Strategii Rozwoju Gminy, opracowano listę rekomendowanych wskaźników – z podaniem źródła ich uzyskania. Mierniki te są używane przede wszystkim podczas monitoringu realizacji oraz aktualizacji dokumentu.

Lista mierników stanowi jedynie propozycję, która podczas prowadzenia procesów monitorowania i przeglądu strategicznego może być modyfikowana i uzupełniana.

Cel operacyjny	Miernik realizacji	Źródło
OBSZAR SPOŁECZNY		
Cel strategiczny 1 AKTYWNI MIESZKAŃCY SIŁĄ NAPIĘDOWĄ ROZWOJU GMINY		
1. Budowanie kapitału społecznego	<ul style="list-style-type: none">• Funkcjonowanie gminnego programu aktywizacji osób starszych• Funkcjonowanie gminnego programu aktywizacji osób biernych zawodowo i bezrobotnych• Liczba powstałych lokalnych inicjatyw społecznych• Obszar zrewitalizowanej przestrzeni publicznej• Liczba działających wolontariuszy• Liczba działających spółdzielni socjalnych• Liczba projektów wspierających integrację społeczną	dane wewnętrzne gminy Tuchomie

Cel operacyjny	Miernik realizacji	Źródło
2. Rozwój usług opieki zdrowotnej, profilaktycznej i społecznej	<ul style="list-style-type: none">• Wielkość środków przeznaczonych na promocję profilaktyki i ochrony zdrowia• Ilość akcji promocyjnych profilaktyki i ochrony zdrowia• Liczba udzielonych porad specjalistycznych w skali roku• Ilość lekarzy specjalistów działających na terenie gminy• Ilość przeprowadzonych badań profilaktycznych rocznie• Liczba zrealizowanych projektów z zakresu przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu	GUS, dane wewnętrzne gminy Tuchomie, dane z ośrodków zdrowia
3. Podwyższenie poziomu wykształcenia i edukacji mieszkańców gminy	<ul style="list-style-type: none">• Funkcjonowanie gminnego programu edukacji ekologicznej dzieci i młodzieży• Liczba dodatkowych godzin wyrównawczych i pozalekcyjnych przypadających na klasę• Wyniki egzaminów gimnazjalnych i maturalnych• Funkcjonowanie żłobka/punktu żłobkowego• Ilość osób korzystających z zajęć edukacyjnych oraz kształcenia ustawicznego dla osób dorosłych	GUS, dane wewnętrzne gminy Tuchomie
4. Wzrost tożsamości lokalnej poprzez ofertę kulturalną i aktywne spędzanie wolnego czasu	<ul style="list-style-type: none">• Liczba wydarzeń kulturalnych organizowanych rocznie na terenie gminy• Liczba osób uczestniczących w imprezach kulturalnych organizowanych na terenie gminy• Ilość programów kultury weekendowej realizowanych rocznie• Liczba uczestników programów weekendowych• Ilość nowopowstałych kół zainteresowań do roku 2020	GUS, dane wewnętrzne gminy Tuchomie, dane z Gminnego Ośrodka Kultury
OBSZAR GOSPODARCZY		
Cel strategiczny 2 PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I DOGODNE WARUNKI DO INWESTOWANIA FILARAMI ROZWOJU GOSPODARCZEGO GMINY TUCHOMIE		

Cel operacyjny	Miernik realizacji	Źródło
1. Stworzenie sprzyjających warunków do rozwoju przedsiębiorczości prowadzących do rozwoju zatrudnienia	<ul style="list-style-type: none">• Ilość nowopowstałych działalności gospodarczych rocznie• Liczba osób niepełnosprawnych zatrudnionych w firmach działających na terenie gminy• Liczba osób korzystających z doradztwa w zakresie zakładania oraz prowadzenia działalności gospodarczej rocznie• Liczba powstałych klastrów na terenie gminy• Liczba osób przekwalifikowanych zawodowo	GUS, dane wewnętrzne gminy Tuchomie
2. Modernizacja i uatrakcyjnienie istniejących zasobów gospodarczych i infrastrukturalnych	<ul style="list-style-type: none">• Ilość uzbrojonych terenów inwestycyjnych z uregulowanym stanem prawnym do 2020 roku• Ilość nowych inwestorów• Ilość inwestycji wykorzystujących OZE w ramach działalności gospodarczej i rolniczej• Liczba zmodernizowanych budynków przemysłowych i gospodarczych	Dane wewnętrzne gminy Tuchomie
3. Bogata oferta turystyczna, kulturalna i usługowa nowym obszarem przedsiębiorczości gminy	<ul style="list-style-type: none">• Działanie Punktu Informacji Turystycznej• Liczba wydarzeń rekreacyjno – turystycznych organizowanych rocznie na terenie gminy• Środki przeznaczone na promocję turystyczną• Ilość funkcjonujących gospodarstw agroturystycznych do 2020 roku• Liczba przekształconych gospodarstw rolnych na gospodarstwa agroturystyczne	dane wewnętrzne gminy Tuchomie
OBSZAR INFRASTRUKTURY I ŚRODOWISKA		
Cel strategiczny 3 CZYSTE ŚRODOWISKO, ROZWIĘTA INFRASTRUKTURA TECHNICZNA GMINY, OPARTA O ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII		

Cel operacyjny	Miernik realizacji	Źródło
1. Budowa , rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej i drogowej gminy	<ul style="list-style-type: none">• Długość zmodernizowanych dróg km/rocznie• Długość zmodernizowanych ścieżek rowerowych km/rocznie• Całkowity koszt inwestycji na drogi publiczne w gminie (zł)• Długość zmodernizowanej sieci kanalizacyjnej w km/rocznie• Ilość zmodernizowanych obiektów usługowych• Ilość działającego drogowego oświetlenia energooszczędnego• Środki przeznaczone na modernizację boiska sportowego (zł)• Długość wybudowanej sieci gazowej km/rocznie• Ilość zagospodarowanych w infrastrukturę turystyczną miejsc na terenie gminy• Odsetek mieszkańców gminy korzystających z sieci szerokopasmowej	GUS, dane wewnętrzne gminy Tuchomie
2. Zwiększenie atrakcyjności terenów inwestycyjnych	<ul style="list-style-type: none">• Ilość terenów przygotowanych pod inwestycje• Środki przeznaczone na promocję terenów inwestycyjnych• Ilość wykrytych przestępstw na terenie gminy• Długość nowopowstałych ścieżek rowerowych km/rocznie• Długość nowopowstałych tras kajakowych km/rocznie	GUS, dane wewnętrzne gminy Tuchomie
3. Ochrona środowiska naturalnego , promocja OZE	<ul style="list-style-type: none">• Długość zmodernizowanych linii elektroenergetycznych• Liczba zrehabilitowanych starych składowisk odpadów• Działanie elektrowni biogazowej• Liczba nowych instalacji wykorzystujących OZE• Liczba budynków poddanych termomodernizacji• Wysokość środków przeznaczonych na promocję energooszczędności oraz OZE• Wysokość środków przeznaczonych na wsparcie edukacji ekologicznej• Ilość energii wytworzonej na bazie OZE	GUS, dane wewnętrzne gminy Tuchomie

10. System monitoringu i ewaluacji

System monitoringu i ewaluacji Strategii jest niezbędny, aby zagwarantować, że postanowienia przyjęte w Strategii Rozwoju Gminy Tuchomia na lata 2014 – 2020 zostaną konsekwentnie realizowane, będą zapewnione warunki instytucjonalne i organizacyjne do ich wdrażania oraz weryfikacji zapisów Strategii w odniesieniu do zmieniających się warunków otoczenia społeczno – gospodarczego.

Wdrożenie Strategii Rozwoju Gminy Tuchomie zostało podzielone na trzy poziomy:

- organizacyjny
- merytoryczny
- społeczny

POZIOM ORGANIZACYJNY:

Strategia Rozwoju Gminy Tuchomie posiada kierunki działań, które stanowią wyzwania dla całej społeczności lokalnej oraz wszystkich instytucji niepublicznych i publicznych, które działają na rzecz rozwoju wspólnoty samorządowej. Taka zasada współpracy a także partnerstwa jest jednym z fundamentalnych elementów polityki strukturalnej Unii Europejskiej. Wdrażanie Strategii, zawierającej zadania będące w kompetencjach wielu lokalnych i ponadlokalnych organizacji, instytucji oraz środowisk, wymaga ścisłej współpracy i koordynacji pomiędzy zainteresowanymi stronami. Stąd też efektywność realizacji działań wyodrębnionych w Strategii, w dużej mierze będzie zależała od podmiotu zarządzającej jej wdrażaniem – **Zespołu Koordynacyjnego ds. Realizacji Strategii**.

Zespół Koordynacyjny ds. Realizacji Strategii powoływane jest zarządzeniem Wójta Gminy Tuchomie. Do zadań Zespołu należy nadzorowanie procesu wdrażania Strategii oraz czuwanie nad realizacją jej celów na płaszczyźnie organizacyjnej. W powołanym zespole reprezentowane są następujące instytucje oraz jednostki Urzędu Gminy Tuchomie:

- Referat Organizacyjno – Prawny
- Referat Finansowy
- Referat Gospodarczy
- Referat spraw obywatelskich, obronnych i wojskowych.

Zespół Koordynacyjny ds. Realizacji Strategii współpracuje z podmiotami odpowiedzialnymi za wdrażanie poszczególnych działań. Do jego obowiązków należy m.in. koordynacja procesu pozyskiwania funduszy zewnętrznych na realizację zadań strategicznych oraz organizacja cyklicznych spotkań instytucji i partnerów z terenu gminy.

Zespół Koordynacyjny ds. Realizacji Strategii opracowuje sprawozdania z realizacji Strategii Rozwoju Gminy Tuchomie. Sprawozdania są podstawą podejmowania decyzji o aktualizacji Strategii na poziomie merytorycznym. Sprawozdania z realizacji Strategii są przygotowywane przez Zespół w oparciu o informacje przygotowane przez instytucje odpowiedzialne za realizację poszczególnych zadań w Strategii.

Informacje o stopniu realizacji poszczególnych zadań Strategii, instytucje odpowiedzialne za realizację strategii przygotowują na formularzu sprawozdawczym, przesłanym przez Zespół Koordynacyjny ds. Realizacji Strategii. Zespół w styczniu każdego roku przesyła powiadomienie o rozpoczęciu procesu sprawozdawczego za miniony rok kalendarzowy do wszystkich instytucji odpowiedzialnych za realizację Strategii. Wraz z powiadomieniem przesyłany jest także formularz sprawozdawczy oraz wykaz celów oraz działań strategicznych koordynowanych przez daną instytucję. Instytucje przesyłają sprawozdania z realizacji zadań strategicznych do Zespołu Koordynacyjnego ds. Realizacji Strategii do końca lutego każdego roku.

Zespół Koordynacyjny ds. Realizacji Strategii na podstawie sprawozdań od instytucji odpowiedzialnych za realizację Strategii, opracowuje raport z realizacji zadań strategicznych do końca kwietnia każdego roku. Raport stanowi podstawę debaty i podejmowania decyzji na poziomie merytorycznym.

POZIOM MERYTORYCZNY:

Poziom merytoryczny obejmuje decyzyjny element wdrażania i monitorowania działań zapisanych w Strategii Rozwoju Gminy Tuchomie, przegląd zapisów Strategii, ich ocenę i rekomendacje aktualizacji. Na tym poziomie prace prowadzone są przez **Zespół Monitorujący**, w którego pracach biorą udział przedstawiciele wszystkich instytucji lokalnych, koordynujących realizację zadań zapisanych w Strategii. Zespół Monitorujący powoływany jest przez Wójta Gminy Tuchomie.

Dodatkowo o pracach konwentu informowane są instytucje o charakterze ponadlokalnym, zewnętrznym, których obszar oddziaływania lub zakres wykonywanej działalności

bezpośrednio wiąże się z celami i zadaniami Strategii. Przed rozpoczęciem prac Zespołu należy pozyskać wiedzę o stopniu realizacji zadań, które leżą w kompetencjach tych instytucji. Przedstawiciele instytucji zewnętrznych również mogą uczestniczyć w pracach Zespołu.

Proponowany dla Gminy Tuchomie wykaz lokalnych instytucji, których przedstawiciele należy włączyć w prace Zespołu Monitorującego to:

- Powiatowy Urząd Pracy w Bytomiu,
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej,
- Gminny Ośrodek Kultury,
- Wiejskie Ośrodki Kultury,
- Administracja Oświaty,
- Przedszkola,
- Szkoły podstawowe,
- Gimnazja,
- Ochotnicza Straż Pożarna,
- Policja,
- Starostwo Powiatowe w Bytomiu,
- Sąsiednie gminy,
- Parafie i organizacje charytatywne,
- Gospodarstwa agroturystyczne i ich zrzeszenia,
- Organizacje pozarządowe.

Warto przemyśleć włączenie do Zespołu Monitorującego instytucje o charakterze zewnętrznym.

Zespół Monitorujący spotyka się jeden raz w roku, czyli przed formułowaniem budżetu gminy na rok następny (sierpień – wrzesień). Spotkanie to ma na celu ocenę realizacji celów strategii na podstawie sprawozdania przygotowanego przez Zespół Koordynacyjny ds. Realizacji Strategii. Do zadań Zespołu Monitorującego należy ustalenie rekomendacji wdrożeniowych i propozycji zmian do Strategii na rok następny. Wnioski (rekomendacje wdrożeniowe i propozycje zmian) ze spotkania Zespołu Monitorującego przygotowuje Zespół Koordynacyjny ds. Realizacji Strategii, które stanowi techniczne zaplecze dla prac Zespołu Monitorującego. Wnioski po zatwierdzeniu przez Zespół Monitorujący przekazywane są

Wójtowi Gminy Tuchomie, który podejmuje decyzję o ich uwzględnieniu bez konieczności podejmowania uchwały o aktualizacji Strategii Rozwoju Gminy Tuchomie lub o konieczności podjęcia takiej uchwały, jeżeli zaproponowane zmiany tego wymagają.

Wybór zadań priorytetowych

Ocena realizacji celów i rekomendacje zmian w odniesieniu do konkretnych zadań powinny uwzględniać procedurę priorytetyzacji, czyli określenia wskazania zadań najpilniejszych w realizacji. Wyboru dokonują członkowie Zespołu Monitorującego na podstawie określonych kryteriów oceniających szanse powodzenia danego zadania, jego pilność i rodzaj efektów. Kryteria priorytetyzacji zadań powinny być jasno i precyzyjnie określone przez członków Zespołu Monitorującego.

Lista zadań wyszczególnionych w danym roku przekazywana jest za pośrednictwem Zespołu Koordynacyjnego ds. Realizacji Strategii do instytucji realizujących poszczególne zadania Strategii.

POZIOM SPOŁECZNY:

Poziom społeczny dotyczy pozyskiwania partnerów (lokalnych i zewnętrznych) dla realizacji zadań strategicznych oraz upowszechniania zapisów Strategii Rozwoju Gminy Tuchomie wśród społeczności lokalnej. Działania w tym zakresie będą leżeć w gestii Zespołu Koordynacyjnego ds. Realizacji Strategii.

1. ZIDENTYFIKOWANI PARTNERZY GMINY TUCHOMIE W ZAKRESIE REALIZACJI STRATEGII:

W obszarze merytorycznym procesu monitoringu i ewaluacji strategii wskazano szereg instytucji o charakterze lokalnym, które bezpośrednio lub pośrednio uczestniczą w procesie realizacji zadań Strategii. W związku z tym winny one zostać włączone w proces pozyskiwania społecznej akceptacji, informacji i promocji zadań i celów Strategii.

2. POZYSKIWANIE AKCEPTACJI SPOŁECZNEJ DLA DZIAŁAŃ STRATEGICZNYCH:

- Ścisła współpraca władz gminy Tuchomia z sektorem pozarządowym, czyli organizacjami społecznymi (zlecenie usług publicznych, partnerstwo w realizacji zadań i pozyskiwaniu środków zewnętrznych),

- Ścisła współpraca władz gminy z sektorem gospodarczym (przedsięwzięcia publiczno – prywatne, wspólna promocja samorządu i przedsiębiorców, monitorowanie potrzeb lokalnych pracodawców, generowanie nowych miejsc pracy),
- Spotkania publiczne z mieszkańcami miasta i gminy – przekazywanie obiektywnej informacji mieszkańcom oraz pozyskiwanie informacji zwrotnej (pomysły, sugestie mieszkańców, monitorowanie potrzeb społecznych mieszkańców gminy i przybywających gości);
- Systematyczne zamieszczanie informacji w mediach (lokalnych, regionalnych, w Internecie) o podejmowanych zadaniach strategicznych – tradycyjne konferencje prasowe, przygotowywanie notatek prasowych z realizowanych zadań, organizacja imprezy o charakterze lokalnym i ponadlokalnym).

3. UZYSKIWANIE POPARCIA ZEWNĘTRZNEGO:

- Efektywne kontakty z władzami gmin sąsiednich i władzami powiatu bytowskiego, realizacja wspólnych projektów,
- Efektywne kontakty z władzami województwa pomorskiego, lobbying w instytucjach regionalnych i rządowych na rzecz dużych przedsięwzięć społecznych w gminie,
- Efektywne kontakty z innymi partnerami zewnętrznymi o charakterze ogólnopolskim,
- Pogłębianie kontaktów międzynarodowych w celu realizacji zadań wynikających ze strategii (gminy partnerskie, instytucje międzynarodowe, pozyskiwanie partnerów zagranicznych),
- Kontakty z mediami (regionalne, krajowe) dotyczące podejmowanych zadań strategicznych – nagłaśnianie sukcesów w zakresie realizacji celów Strategii.

Wykonawca opracowania

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej (FRDL) jest największą pozarządową organizacją szkoleniowo-doradczą, wspierającą rozwój samorządności w Polsce. Fundacja została założona 18 września 1989 roku.

Grupę założycielską stanowili parlamentarzyści - aktywni przedstawiciele ówczesnej opozycji demokratycznej: prof. Walerian Pańko, Andrzej Celiński, Aleksander Paszyński, Jerzy Stępień i prof. Jerzy Regulski, który od początku jest prezesem Fundacji. FRDL obejmuje swoimi działaniami terytorium całego kraju.

W skład sieci wchodzi 12 Regionalnych Ośrodków oraz 6 Filii. Fundacja realizuje swoją misję działając na rzecz budowy więzi lokalnych i rozwoju kapitału społecznego wspólnot lokalnych. Wspieramy rozwój instytucji publicznych – samorządowych i rządowych. Badamy jakość usług publicznych i prowadzimy projekty na rzecz podnoszenia poziomu oraz efektywności tych usług.

Zespół FRDL przy opracowaniu powyższego dokumentu tworzyli eksperci : Patrycja Osińska (koordynator i moderator), Andrzej Banach, Magdalena Michurska, Monika Kępka, Magdalena Kępka i Bogdan Kępka.

11. Spis ilustracji

Rysunki:

Rysunek 1 Położenie gminy Tuchomie na tle województwa pomorskiego i powiatu bytowskiego	7
Rysunek 2 Mapa gminy Tuchomie	8

Tabele:

Tabela 1 Wykaz jezior występujących na terenie gminy Tuchomie.....	13
Tabela 2 Powierzchnia lasów w gminie Tuchomie w 2012 r.	15
Tabela 3 Budowle i budynki wpisane do ewidencji konserwatorskiej	18
Tabela 4 Liczba ludności w gminie Tuchomie w latach 2003 - 2013.....	19
Tabela 5 Liczba ludności gminy Tuchomie w podziale na miejscowości w roku 2013	20
Tabela 6 Ruch naturalny ludności w gminie Tuchomie na tle powiatu i województwa w roku 2013.....	21
Tabela 7 Dane migracji na terenie gminy Tuchomie w roku 2013	21
Tabela 8 Ludność w gminie Tuchomie w latach 2003 – 2013.....	21
Tabela 9 Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku w gminie Tuchomie w latach 2003 – 2013.....	22
Tabela 10 Liczba bezrobotnych w gminach na terenie powiatu bytowskiego (stan na 31.12.13 r.)	23
Tabela 11 Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem.....	26
Tabela 12 Biblioteki i czytelnictwo w gminie Tuchomie w roku 2012.....	27
Tabela 13 Edukacja w gminie Tuchomie	28
Tabela 14 Wychowanie przedszkolne w roku szkolnym 2012/13 na terenie Gminy Tuchomie	29
Tabela 15 Liczba dzieci w przedszkolach na przełomie lat 2010/2013	29
Tabela 16 Szkoły podstawowe w roku szkolnym 2012/13 na terenie gminy Tuchomie.....	29
Tabela 17 Gimnazja w roku szkolnym 2012/13 na terenie gminy Tuchomie	29
Tabela 18 Stan organizacji szkół podstawowych i gimnazjów w roku szkolnym 2012/2013 ..	29
Tabela 19 Baza lokalowa w roku szkolnym 2012/2013	30
Tabela 20 Średnie wyniki sprawdzianu szkół podstawowych na przełomie lat 2010-2013	31

Tabela 21 Średni wynik procentowy z egzaminu z podziałem na poszczególne części w roku szkolnym 2012/2013	31
Tabela 22 Wykaz obiektów sportowo - rekreacyjnych na terenie gminy Tuchomia.....	32
Tabela 23 Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON w podziale na sektory w 2012 r.....	33
Tabela 24 Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON w 2012 r.	34
Tabela 25 Liczba pracujących według sekcji.....	35
Tabela 26 Wykaz przykładowych firm działających na terenie gminy Tuchomie (2014 r.) ...	35
Tabela 27 Grunty rolne według podziału na klasy w hektarach na terenie gminy Tuchomie .	38
Tabela 28 Gospodarstwa prowadzące działalność rolniczą wg grup obszarowych użytków rolnych.....	39
Tabela 29 Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych (stan na 01.01.2014r.)	39
Tabela 30 Powierzchnia zasiewów głównych ziemiopłodów w roku 2010.....	41
Tabela 31 Baza noclegowa w gminie Tuchomie	41
Tabela 32 Turyści i udzielone noclegi na przełomie lat 2011 - 2013	41
Tabela 33 Odpady w 2013 r. w gminie Tuchomie	46
Tabela 34 Poziom wymagany dotyczący poziomu ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania	47
Tabela 35 Wymagany poziom recyklingu, przygotowania do ponownego użycia papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła.....	47
Tabela 36 Wymagane poziomy recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami niż niebezpieczne odpady budowlane i rozbiórkowe	47
Tabela 37 Sieć wodociągowa i kanalizacyjna w gminie Tuchomie na rok 2012	48
Tabela 38 Drogi powiatowe na terenie gminy Tuchomie	49
Tabela 39 Zasoby mieszkaniowe gminy Tuchomie w roku 2012.....	50
Tabela 40 Mieszkania oddane do użytkowania w 2012 r.	52
Tabela 41 Dochody budżetowe gminy Tuchomia w latach 2009 - 2012.....	53
Tabela 42 Wydatki budżetowe gminy Tuchomie w latach 2009 - 2012.....	54

Wykresy

Wykres 1 Powierzchnia gminy Tuchomie	9
Wykres 2 Liczba ludności gminy Tuchomie w latach 2003 - 2013.....	19
Wykres 3 Procentowa struktura mieszkańców w podziale na płeć w gminie Tuchomie w roku 2013.....	20

Wykres 4 Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku w gminie Tuchomie w latach 2003 – 2013	22
Wykres 5 Liczba bezrobotnych w latach 2008-2013 w gminie Tuchomie.....	23
Wykres 6 Liczba uczniów na terenie gminy Tuchomie na przełomie lat 2010-2013.....	30
Wykres 7 Dochody budżetu gminy w 2012 r. w mln zł.....	52
Wykres 8 Wydatki budżetu gminy w 2012 r. w mln zł.....	53
Wykres 9 Liczba ankiet.....	57
Wykres 10 Związek z terenem Gminy Tuchomie.....	58
Wykres 11 Czy jest Pan/Pani za rozszerzeniem zakresu konsultacji społecznych?	62
Wykres 12 Czy odwiedza Pani/Pan stronę internetową Gminy Tuchomie?	63